

VÅRT FÖRSVAR

Oberoende tidskrift sedan 1890

Nr 1, Mars 2015

Hur blir det med
Sveriges försvar?

FÖR ETT TRYGGARE OCH SÄKRARE SAMHÄLLE

I MER ÄN 75 ÅR HAR SAAB UTVECKLAT lösningar i teknikens absoluta framkant och kontinuerligt flyttat gränserna för vad som är tekniskt och mänskligt möjligt. Genom att våga se bortom det idag kända och självklara kan vi förutspå morgondagens utmaningar och möjligheter. Och om tekniken så kräver, uppfinna helt nya lösningar.

Genom att kombinera ingenjörskonst, nytänkande och sunt förnuft och genom att kontinuerligt utveckla, anpassa och förbättra ny teknik kan vi möta våra kunders förändrade behov och krav.

Idag bistår Saab länder, myndigheter och företag med världsledande lösningar, produkter och tjänster för militärt försvar, kommersiellt flyg och civil säkerhet.

Baserat på ledande militär teknologi har vi utvecklat en brett utbud av lösningar för civil säkerhet som möter såväl dagens som morgondagens säkerhetsutmaningar.

Genom att se bortom horisonten är vi med och skapar ett tryggare och säkrare samhälle.

SAAB

VÅRT FÖRSVAR

Oberoende tidskrift för försvar och säkerhet sedan 1890 och utges av Allmänna försvarsföreningen.

Vårt Försvar utkommer med fyra nummer per år. Tidskriften är ett populärvetenskapligt, opolitiskt organ för analys och debatt i försvars- och säkerhetsfrågor.

Ansvarig utgivare:

Ingemar Wahlberg, ordförande i Allmänna försvarsföreningen

Chefredaktör:

Tommy Jeppsson
E-post: chefredaktoren.vf@aff.a.se

Redaktionskommitté:

Claes Arvidsson, Tommy Jeppsson, Stefan Ring och Cindy Sturesson

Redigering:

Maria Fernsten, Tryckerigruppen AB

Tryck:

Tryckerigruppen AB

Nästa nummer:

16/6 2015

Material:

Publicering av artiklar införda i Vårt Försvar medges med angivande av källan. Tidningen tar inte ansvar för insänt icke beställt material.

Prenumeration:

Helår fyra nummer: 200 SEK.
Pris t o m 25 år: 100 SEK.
Bankgiro 482-8885 eller
Plusgiro 127 11-8

ISSN:

0042 - 2800

Annonser och annonspriser:

Aff:s kansli

Teatergatan 3, 111 48 Stockholm
Telefon: 0708-60 87 71
E-post: aff@aff.a.se
www.aff.a.se

Organisationsnummer:

802000-1106

Omslagsbild, foto:

Melker Dahlstrand /Riksdagsförvaltningen.

Försvarsbeslut i orostid

Försvarsbeslutet 2015 ska gälla åren 2015-2019 och fattas under trycket av höjd omvärldstemperatur. Nu gäller inte längre inriktningen från försvarsbeslut 2004, att internationella insatser ska vara Försvarsmaktens huvuduppgift. Försvaret av Sverige är åter prioriterat. Trots detta är den militära organisation som ska lösa uppgiften numerärt för liten. Den är ju ursprungligen avsedd för internationella insatser. Uttryck som "enveckasförsvaret" signalerar inte respekt för svensk försvarsförmåga till omvärlden, något som förstärks av att de civila komponenterna av vårt försvar befinner sig i ett ännu sämre utgångsläge än Försvarsmakten. Vår förmåga att hävda vår territoriella integritet ifrågasätts internationellt liksom av alltfler svenskar. Att 48 procent befolkningen nu vill att vi ska gå med i Nato är ett tydligt uttryck för denna oro.

Ett aggressivare Ryssland har med övertydlighet visat viljan att använda det militära maktmedlet för att uppnå politiska mål. Det är ett krig som pågår i Europa, inget annat, och det vore oklokt att blunda för detta faktum. Och mordet på oppositionsledaren Boris Nemtsov visar på ett allt repressivare inrikespolitiskt klimat i Ryssland.

Samtidigt som Ryssland uppträder aggressivare befinner sig Nato-länderna i Europa militärt i ett svaghetstillstånd, vilket minskar det politiska handlingsutrymmet för de politiska ledarna. Politiska, diplomatiska och ekonomiska påtryckningsmedel är verksamma och ännu verksammare blir dessa om de backas upp av substantiell militär förmåga. Den behöver nöd-

vändigtvis inte användas, men dess blotta existens förstärker övriga säkerhetspolitiska verkansmedel. Det är ett faktum som lika mycket gäller för Sverige.

I rådande frostiga säkerhetspolitiska läge blir USA:s närvaro med cirka 30 000 soldater i Europa den yttersta garanten för hållfastheten i Natos artikel 5. Den blir de facto en motvikt till ett splittrat europeiskt agerande vis-a-vis Ryssland. En splittring som underblåses av rysk hybridkrigföring vilken framkallar osäkerhet. Informationskrigföringen undergräver verksamt människors ovilja att inse att det pågår ett krig. Ett alibi för att fortsätta att tro det de vill tro och därmed utestänga verkligheten.

Tvärsäkerheten om Sverige som ohotat är borta. Insikten spirar i stället att för oss farliga situationer kan inträffa snabbt, att de är komplexa och att de är svåra att förutse. Det kan med andra ord också hända här. Samtidigt matas vi med det lugnande beskedet att det inte existerar hot om ett enskilt angrepp mot Sverige. Vi kan dock dras in i kriser, incidenter och på sikt hotas av angrepp. Och hur kan vi vara säkra på att inte väpnade aktioner också mot oss kan inträffa i närtid. Är inte utsagan att det är sannolikt att något osannolikt inträffar lika trovärdig? Utifrån det synsättet är det angeläget att ta tag i sådant som ger effekt nu. Lika angeläget för civilt som militärt försvar. Beredd här och nu är trovärdigare än signalen om att vara mer beredd om fem eller tio år.

VÅRT FÖRSVAR Nr 1, Mars 2015

Noterat

5 Johan Larnefeldt
Afghanistan in i skuggan

Norges försvarsminister om långtidsplanen 2016

7 Ine Eriksen Søreide
Et forsterket og fornyet forsvar for fremtiden
Norge behöver ett vassare försvar med högre beredskap.

TEMA: Inför försvarsbeslut 2015

11 Johan Wiktorin
Sverige tycks vara vilse i samtiden
Det är inte bara rysk propaganda som försöker lura oss.

13 Eva Haldén
Ett försvarsbeslut blir till
Uppfinade relationer skapar bättre glid i beslutsprocessen.

15 Peter Nordlund
Fortsatt underfinansiering av försvaret?
Förvänta inte mer än en marginell ökning av försvarsbudgeten.

16 Johan Hansson
Försvarsmaktens väg till ett nytt försvarsbeslut
Dokumentflödet har varit kraftigt.

18 Jacob Westberg
Ett steg bakåt, framåt eller österut?
Solidaritetspolitiken är vid vägs ände.

20 Nils Naastad
Er et Nordisk forsvar troverdligt?
Ryssland ligger där det alltid har legat.

22 Tommy Åkesson
Så in i Norden olika lösningar
Från 2015 är värnplikten könsneutral i Norge.

24 Håkan Edström
Försvarspolitikerna behöver en strategi
Fast det är osäkert om det verkligen blir någon.

Analys och debatt

26 Niklas Granholm
Det som händer i Arktis stannar inte i Arktis
Det kan bli hetare. Ökad militär närvaro är trolig.

29 Bo Waldemarsson
Luftförsvaret i utförsbacke
Sverige ska enbart kunna avvisa kränkningar.

30 Anna Wieslander
EU saknar strategi för att möta Putin
Intern sammanhållning krävs men utmanas från flera håll.

32 Stefan Forss
Natodebatten i Finland
Tidpunkten för seriös debatt har alltid varit fel.

34 Lars Adaktusson
Jihadister – hot mot vår säkerhet
Sämsta alternativet är att inte göra någonting.

36 Mia Löfgren
Personalvård på hög nivå
Titeln Fältartist bär jag med den största hedern.

37 Jonas Hallbom
Krigets villkor och det civila försvaret
Ett civilt försvar behöver nyskapas.

Ord i tiden

38 Claes Arvidsson
Skrota Försvarsberedningen
Nu är hotbild och försvar en förhandlingsfråga.

FRAMSTEG INOM FÖRVARNINGEN ÖKAR SÄKERHETEN

Ett av den praktiska säkerhetspolitikens mer brännande problem är möjligheten till förvarning om händelser som folkmord, politiskt våld och andra hot mot människors och samhällets säkerhet. Här pågår nu flera intressanta projekt.

The Sentinel Project har utvecklat Hatebase, som – genom sammanställning och kontextualisering av hatpropaganda eller hets mot folkgrupp – kan ge tydliga indikationer om till exempel förhöjd risk för folkmord. I samma anda har Center for the Prevention of Genocide startat The Early Warning Project – en kombination av storskalig

statistisk modellering och expertomdömen genom crowdsourcing, som genererar prognoser på politiskt våld och storskaliga övergrepp.

Detta är två exempel på den potential som pågående öknings av tillgängliga data kan ha för möjligheten att förutse storskaliga säkerhetsproblem. Framtidsspaning får ofta

Kvalificerade IT-system hjälper oss att förutse säkerhetshot. Foto: DARPA.

dåligt rykte, inte minst i vetenskapliga sammanhang, men allt mer forskning pekar mot att vår förmåga att göra användbara säkerhetspolitiska prognoser faktiskt ökar.

AFGHANISTAN FÅR MINDRE BETYDELSE

Under vintern har såväl försvarsminister Peter Hultqvist som utrikesminister Margot Wallström talat om en utvärdering av den svenska insatsen i Afghanistan. Samtidigt fortsätter läget att förändras i själva landet – i skuggan av de mer uppmärksammade konflikterna i till exempel Syrien och Ukraina.

Den afghanska talibanrörelsens inblandning i kriminella aktiviteter – inte minst narkotikahandel – ökar, konstaterades nyligen i en rapport till FN:s säkerhetsråd. Detta sker i en tidigare oöverträffad omfattning, med tydliga konsekvenser för fred och säkerhet. Till detta kommer uppgifterna om att IS nu etablerat en mindre närvaro i landet.

I slutet av februari konstaterade FN-missionen i Afghanistan att de civila dödsoffren ökade med 25 procent från 2013 till 2014, samt att allt fler nu dödas i samband med markstrider. Internationella Rödakorskommittén har meddelat att man under det senaste året noterat en ökning med närmare 40 procent av antalet sårade i strid som man behövde transportera till vård. Parallellt med detta har befolkningens reella tillgång till vård minskat.

Den afghanska armén verkar fortsätta att förlora uppemot en tredjedel av sina soldater per år – de stupar, deserterar eller pensioneras. President Ashraf Ghani har bett USA att sakta ned takten i sitt militära tillbakadragande från landet, och fått stöd av den amerikanske befälhavaren i landet. Samtidigt finns ingen brist på problem i andra delar av världen.

Situationen försämras för Afghanistans befolkning. Foto: Jimmy Croona / Combat Camera /Försvarsmakten.

HUR SNABBT ÄR ETT SNABBINSATSFÖRBAND?

Nato går vidare med planerna på en ny snabbinsatsstyrka. Denna spjutspets på den befintliga Nato Response Force ska – till skillnad från själva NRF – vara inriktad på närområdet, där kriget i Ukraina och Rysslands agerande har synliggjort behovet av snabbhet och flexibilitet. Delar av den nya snabbinsatsstyrkan ska kunna sättas in inom 48 timmar från beslut, med resterande delar på plats inom en vecka.

Detta kan dock bli mer komplicerat än planerat. Statsvetaren Heidi Hardt vid University of California har undersökt tidigare försök att skapa snabbinsatsförband i inter-

nationella organisationer – såsom FN, EU och AU – och påpekar att inga sådana hittills har satts in. Ett avgörande problem har varit den ojämna riskfördelning som uppstår om ansvaret för styrkan roterar mellan länder.

Nato:s nya snabbinsatsstyrka innebär ekonomiska och logistiska utmaningar.

Politisk ovilja och ojämna riskfördelning hindrar insättningen av snabbinsatsförband. Foto: Foreign and Commonwealth Office.

Därtill finns en tydlig risk i att man nu verkar välja just den rotationsprincip som konstaterats vara ett avgörande hinder för att faktiskt genomföra en insats.

"Fred, ickevåld och så vidare är inte händelser – de är frånvaro av händelser."

Psykologiprofessor Steven Pinker om den snedvridna mediebilderna av en alltmer våldsam värld.

VEMS BEREDSKAP ÄR GOD?

Förväntningarna hos kommuner, landsting och länsstyrelser på enskildas krisberedskap är låga, konstateras i en studie som Försvarshögskolan genomfört på uppdrag av Myndigheten för samhällsskydd och beredskap (MSB). De låga förväntningarna gäller alltifrån människors förmåga till självförsörjning i mer än ett dygn till deras insikt om risken för omfattande störningar i samhällsfunktioner. Samtidigt tror de offentliga aktörerna att allmänhetens förtroende för myndigheternas krishanteringsförmåga är högt. Slutsatser: myndigheterna tillskriver medborgarna mer ansvar än vad de tros leva upp till, och detta ansvar bör synliggöras genom nationell informationsverksamhet.

LÄCKER DET PAKISTANSKA KÄRNVAPENPARAPLYET?

I skuggan av förhandlingarna om det iranska kärnenergiprogrammet har Pakistan fortsatt att utveckla sin snabbväxande kärnvapenarsenal, och senast i februari provsköt landets flygvapen en inhemsk kryssningsrobot.

En särskilt oroväckande utveckling är Pakistans satsning på taktiska kärnvapen. Denna kan medföra svagare kontroll och decentralisering av ledning och kontrollsystem, vilket blir riskabelt i ett land som har så djupgående problem med civil-militära relationer och militanta grupper.

Forskaren Christine Fair vid Georgetown University konstaterade i *Fighting to the End: The Pakistan Army's Way of War* (2014) att det

pakistanska kärnvapenparaplyet gjort landet mer benäget att ta risker och agera aggressivt mot Indien.

Detta märktes under andra halvan av 2014, då antalet gränsincidenter – beskjutning främst med handeldvapen, men också med artilleri – ökade kraftigt. Denna destruktiva kombination av småskalig konflikt och storskalig kärnvapenupprustning kan komma att kräva en större andel av världens uppmärksamhet framöver.

Johan Larnefeldt är frilansskribent inom säkerhet, kris och konflikt.

Johan.larnefeldt@gmail.com

Forsvarsministern i samtale med en förbandschef. Foto: Asgeir Spange Brekke.

Et forsterket og fornyet forsvar for fremtiden

*Utviklingen gjør at vi må tenke nytt om Forsvarets evne til å løse sine oppgaver. Vi må styrke Forsvarets evne til å kunne reagere raskt og med relevante midler i en krisesituasjon. Jeg vil stå ved det ansvaret det er å legge om kursen og sikre en bærekraftig finansiering av den kursendringen, skriver Norges forsvarsminister **Ine Eriksen Søreide**.*

Jeg tror ikke noen vil bestride at vi ved inngangen til 2015 er omgitt av større sikkerhetspolitisk alvor enn på lang tid. Det er ekstra alvorlig

fordi de brå skiftene vi ser i våre sikkerhetspolitiske omgivelser forsterker endringsbehovene i vårt eget forsvar.

Regjeringen er i full gang med å utarbeide en ny langtidsplan for det norske forsvar. Arbeidet skal legges frem for Stortinget vinteren

2016, for vedtak i juni samme år. Jeg mener at det på flere områder kreves en kursendring. Det skyldes først og fremst at viktige forutsetninger for gjeldende planer på vesentlig punkt er endret. Ikke minst gjelder det vår forståelse av varslingsstider. Vi har lenge forutsatt at vi ville få tidlig varsel, og store deler av våre styrker er derfor satt opp med lange klartider.

Det holder ikke lenger. I dag er det slik at deler av strukturen, hvis vi ikke gjør endringer, vil miste sin relevans fordi de ikke er i stand til å etablere den nødvendige reaksjonsevnen.

Norges forsvarsminister Ine Eriksen Søreide.
Foto: Asgeir Spange Brekke.

Vi har gjort, og gjør, grundige analyser av forsvaret. Summen av de funn og sårbarheter vi har funnet og kartlagt, innebærer at vi må innrette oss annerledes. Vi har behov for et spissere forsvar med høyere beredskap, med evne til rask styrkeoppbygging, med større utholdenhet, og med et sterkere sivilt-militært samspill.

Til et slikt forsvar finnes det ingen snarveier. Og det finnes heller ikke enkle svar eller løsninger. Regjeringens arbeid vil i hovedsak følge to spor. For det første vil vi fortsette å øke forsvarsbudsjettene og fortsette å prioritere operativ aktivitet og beredskap. Det andre sporet er å legge grunnlaget for en mer langsiktig kursendring. Dette har to sider. Den ene er at vi skal opprettholde et høyt investeringsnivå. F-35 og Joint Strike Missile (JSM) er to eksempler på det – kjernekapasiteter som ingen motstander vil kunne ignorere. Den andre er å gå løs på de grunnleggende sårbarheter og mangler vi ser. Det er å stake ut en ny retning – en ny langtidsplan for Forsvaret. Denne vil måtte være vesensforskjellig fra foregående planer.

Forsvarssjefen skal legge fram sitt fagmilitære råd 1. oktober, nøyaktig ett år etter at jeg ga ham oppdraget. Dette vil ha særlig stor betydning. Jeg forventer en forsvarssjef som kommer med tydelige og uavhengige råd.

Jeg ser også fram til å mota rapporten fra den uavhengige ekspertgruppen som skal vurdere Forsvarets forutsetninger for å kunne løse sine mest krevende oppgaver i sikkerhetspolitisk krise og krig. Den gruppen offentlig-

gjør sitt arbeid i løpet av våren.

Jeg har gitt Nasjonal sikkerhetsmyndighet i oppdrag å fremme et sikkerhetsfaglig råd. Vi lever i et stadig mer sårbart samfunn. Det sikkerhetsfaglige rådet skal ikke bare kartlegge dette, men også fremme forslag til hvordan vi beskytter våre verdier gjennom forebyggende tiltak.

Vi har oppnevnt et Vernepliktutvalg som vil gi viktige innspill til hvordan vi kan ta denne samfunnskontrakten inn i en ny tid.

Og til sist, har jeg bedt om råd fra eksterne konsulenter for å se hvordan vi kan bruke ressursene våre enda smartere – og finne enda bedre måter å nyttiggjøre forsvarssektorens allerede betydelige ressurser for å skape økt operativ evne. I sum vil dette gi Regjeringen og deretter Stortinget et solid grunnlag for politiske beslutninger og vedtak.

De utfordringene vi står overfor treffer ikke bare denne regjeringen. Også fremtidige regjeringer vil måtte håndtere dette – uavhengig av partifarge. Jeg mener at enhver ansvarlig regjering må ta disse utfordringene på alvor.

Jeg vil bruke mye av tiden framover til å se etter nye løsninger. Vi må våge å spørre oss selv om de løsningene vi har valgt, gir oss det Forsvaret vi trenger i fremtiden. Og vi må ikke låse oss til én måte å tenke på.

Det forutsetter at vi erkjenner at det er noen sider ved dagens situasjon som er annerledes enn for noen år siden. Det gjelder våre sikkerhetspolitiske omgivelser og det gjelder Forsvarets økonomiske rammebetingelser.

SIKKERHETSPOLITISKE OMGIVELSER

Summen av utfordringer internasjonalt er større enn på svært lenge. Spennvidden er stor og truslene er mange. Vi må sikre oss, enten det dreier seg om konvensjonelle eller asymmetriske trusler, hybrid krigføring, cybertrusler, terrorisme eller fremveksten av ekstremisme. Gamle og nye utfordringer smelter sammen. Den ene forsvinner ikke når den nye kommer til.

Den russiske aggresjonen mot Ukraina, anneksjonen av Krim og

den aktive og pågående destabiliseringen av områdene i øst er et sannhetens øyeblikk i europeisk sikkerhetstenkning. Dette velter om på hvordan vi kan tillate oss å tenke rundt europeisk sikkerhet og forsvar. Den nylig inngåtte avtalen i Minsk er betinget positiv, men vi skal ikke ha noen illusjoner om at den alene vil medføre varig fred og stabilitet. Handling må følge ord, men selv når våpnene en gang stilner vil vi stå overfor et annet Europa enn tidligere.

På russisk side ser vi nytt og oppgradert materiell, etablering av nye avdelinger, mer komplekse operasjonsmønstre, en helt ny strategisk mobilitet, og opprettelse av en ny arktisk kommandoen. En betydelig forbedret militær evne, kombinert med bevist vilje til å bruke militærmakt, gjør at vi må fortsette å følge utviklingen svært nøye.

Vi må samtidig ta hånd om de oppgavene Norge og Russland møter sammen. Fasthet og forutsigbarhet har alltid tjent våre interesser i nord. Det er uendret. Uendret er også vårt sikkerhetspolitiske ankerfeste i Nato.

Jeg mener at betydningen av Nato er større enn på lang tid. Vi må aldri glemme at Nato er en politisk allianse, bygget på et verdifelleskap over Atlanterhavet. Vi må slå ring om Natos politiske troverdighet. Det gjør vi gjennom å sikre militær troverdighet. Essensen av toppmøtet i Wales var nettopp dette. Det var likevel mye mer; det ga en klar marsjordre om en styrking av Nato om å forsterke Natos kjernefunksjoner, å styrke evnen til planlegging og gjennomføring av kollektive forsvarsoperasjoner, og å skjerpe beredskap og reaksjonstid.

Norge vil fortsatt føre en aktiv invitasjons- og vertskapspolitikk. Og vi vil delta enda mer i relevante øvings- og treningsaktiviteter i

andre deler av alliansen for å styrke det kollektive forsvaret.

Til høsten skal mer enn 25 000 soldater delta på den iberiske halvøy i den første nye typen storskala-øvelser. Neste gang øvelsen avholdes er i 2018, med Norge som vertskap. Geografisk balanse er viktig. Vi må forstå våre felles utfordringer sett fra alle deler av Alliansen. Det er også i felles nordisk interesse å ha et Nato med situasjonsforståelse og erfaring fra våre nærområder.

Summen av utfordringer internasjonalt er større enn på svært lenge.

I dagens sikkerhetspolitiske situasjon trenger vi styrker som kan stille på kortere varsel. Når Norge sammen med Tyskland og Nederland i 2015 skal teste og utforme Natos nye hurtig-reaksjonsstyrke (VJTF), handler det nettopp om skjerpet beredskap og reaksjonstid.

De tiltak vi gjør i Nato handler om å stå bedre rustet til å håndtere utfordringer fra flere hold. En mer spent og usikker tid i Europa forsterkes av utviklingen i Midtøsten. Også her har det strategiske bildet endret seg raskt. Norge vil bidra med om lag 120 norske soldater for sammen med allierte og partnere å gjøre irakiske sikkerhetsstyrker bedre rustet til å håndtere trusselen fra ISIL.

Høyere aktivitet hjemme og ute koster. Det merkes i den daglige driften av Forsvaret. En endret og mer alvorlig sikkerhetssituasjon kommer kort og godt med en annen prislapp. Det slår inn hos samtlige allierte.

Europas økonomiske nedgang treffer dessuten forsvarsområdet ekstra hardt. Norge er et av få europeiske land som har opprettholdt stabile forsvarsbevilgninger gjennom disse årene. Dette har gjort at vår relative posisjon i Nato neppe har vært sterkere noen gang. Men det betyr samtidig at vi må betale en større del av regningen for vår egen sikkerhet. Det er krevende.

ØKONOMISKE RAMMER

Forsvarssektoren er under press for å finne rom til drift og vedlikehold av materiell, samtidig som det blir stadig mer krevende å skjerme nyinvesteringer. Finansiering av forsvarsektoren har blitt en stadig tyngre oppgave. Etter andre verdenskrig fikk vi store mengder gratis militært utstyr av USA. Gjennom 70- og 80-tallet fikk vi store overføringer fra Nato, gjennom såkalte fellesfinansierte prosjekter. De siste 20 årene har vi spart penger på å nedbemanne og selge eiendom. Vi har også i perioder akseptert et redusert operativt nivå for å dekke noe av utgiftene ved nyinvesteringer, og vi har «spist» av våre lagre.

I dagens situasjon framstår slike virkemiddel som lite aktuelle. Den sikkerhetspolitiske situasjonen gir ikke rom for redusert operativ aktivitet. Beredskapslagrene må fylles, ikke tømmes, samtidig som vi må foreta helt nødvendige investeringer i nytt materiell.

Vi kan enkelt slå fast er det ikke vil bli billigere å anskaffe og drifte et høyteknologisk forsvar. Vi får en helt andre og nye plattformer og kapasiteter, en helt annen bredde, men altså til en helt annen pris. Enhetskostnadsvekst og teknologisk fordyrelse er et moderne forsvars svøpe.

Vi må fortsette å gjøre en grundig jobb internt for å forsikre oss om at vi bruker ressursene riktig. Jeg er

I juni 2016 går Stortinget till beslut om försvaret. Foto: Stortinget.

i den sammenheng ikke redd for å søke råd hos eksterne konsulenter. Jeg har derfor bedt McKinsey vurdere effektiviseringspotensial innenfor utvalgte funksjoner i sektoren.

Hensikten er å bringe klarhet i om vår organisering og våre løsninger innenfor stab, støtte og ikke minst forvaltningsvirksomhet er hensiktsmessig. Og la meg understreke: Vi rører ikke ved den operative aktiviteten og evnen. Tvert i mot gjør vi dette for å styrke den operative evnen.

KOMPETANSE OG PERSONELL

Rask teknologiutvikling og rask endringstakt har kommet for å bli. Det fordrer et tilpasningsdyktig forsvar – og det krever mer satsing på spesialisert kompetanse, erfaring og kontinuitet. Trenden i Forsvaret har vært litt motsatt – manglende spesialisering og for lav ståtid i operative tjenestestillinger.

Arbeidet som er gjort for å forberede etableringen av en ny personell- og befalsordning, er et svar på dette.

Vi foreslår innføringen av et spesialistkorps i Forsvaret etter Natos OR-standard. Målet er å styrke kontinuiteten, kompetansen og den operative evnen.

Vi må også se nøye på hvordan vi driver vår kompetansebygging. Jeg mener at fremtidens utdanning i økende grad må finne sted i et tettere samspill med sivile utdanningsinstitusjoner.

Den tradisjonelle veien inn i Forsvaret har vært gjennom verneplikten. Fra 1. januar i år er den veien gjort bredere. Inntaket av kvinner født i 1997 er starten på en historisk samfunnsreform. Dette vil først og fremst styrke den operative evnen, men jeg føler meg også trygg på at det vil være med å styrke Forsvarets anseelse og betydning i det norske samfunnet.

Vi har en organisasjon med en helt unik bredde i oppgaver og funksjoner. Brukt i kombinasjon med et høyere innslag av yrkessoldater, må vi derfor skape en modell for førstegangstjeneste som svarer godt på

Forsvarets behov. Forsvarets behov skal fortsatt være styrende for praktiseringen av verneplikten.

ET FORSVAR FOR FREMTIDEN

Den sikkerhetspolitiske utviklingen gjør at vi må tenke nytt om Forsvarets evne til å løse sine oppgaver. Vi må styrke Forsvarets evne til å kunne reagere raskt og med relevante midler i en krisesituasjon.

Jeg vil stå ved det ansvaret det er å legge om kursen og sikre en bærekraftig finansiering av den kursendringen. For å oppnå en reell og bærekraftig balanse over tid må vi løpende avstemme oppgaver, struktur og ressurser i sin helhet, ikke minst i møte med endrede sikkerhetspolitiske ramme-forutsetninger. Jeg gjør dette i visshet om at alternativet til tøff prioritering og videre endring vil være forvitring og irrelevans.

Ine Eriksen Søreide är Norges försvarsminister.

postmottak@fd.dep.no

Oro finns för att Försvarsmakten ska få ännu mindre muskler. Foto: Johan Lundahl, Försvarsmakten.

Försvarspolitikerna lider av att inte vilja ta in det som händer i Ukraina. Det är inte bara rysk propaganda som försöker lura oss, utan vi är snart själva ännu bättre på att lura oss själva. Detsamma gäller den ökade militära aktiviteten i norra Europa. Spänningarna kommer att öka. Samtidigt lyser styrkejämförelserna med sin frånvaro vid politikerernas sammanträdesbord.

Johan Wiktorin

I slutet av januari lämnade Försvarsmakten in sitt svar på regeringens frågor om det tidigare inlämnade underlaget i december 2014. Med tanke på den strukturella underfinansieringen av 2009 års beslut och Rysslands aggressionskrig i Ukraina, så är det viktiga papper det rör sig om.

Decemberunderlaget visade på en nota på 4 miljarder kronor per år för att uppnå något som kallades "nationell basplatta". För att tillgodose Försvarsberedningens ytterligare behov för bland annat ytterligare stridsflygplan, ubåt och luftvärn krävdes ännu mer, meddelade myndigheten då.

När vi nu ser svaren, så har risken ökat betydligt att vi får se en upprepning av 2009. Allt för mycket verksamhet och materielsystem pressas in i förhållande till den ekonomiska kostymen.

Det är ingen lätt uppgift att försöka granska underlagen som lämnats in till regeringen. För det första är kopp-

lingen till föregående beslut på väg att luckras upp. Nu talar myndigheten i stället om nödvändiga åtgärder i fem steg till och med 2019 för att "öka svensk försvarsförmåga och minska risktagningen".

Det första är ju relativt enkelt, eftersom försvarsförmågan nyss passerat dalen i försvarsomställningen. När det gäller risktagningen, så är det tvärtom. Det beror ju på omvärlden. Om vi tar den största förändringen i förslaget, nämligen ytterligare 900 kontinuerligt anställda som verkar vara avsedda för att främst öka andelen GSS/K i tre prioriterade bataljoner, så kan man jämföra det med styrketillväxten i Ryssland.

En skattning är att Ryssland fram till 2020 kan avdela ytterligare 16 brigader i den västliga riktningen, om dess försvarsreform genomförs som planerat. Det är långt ifrån säkert, men hittills har man bemött de ekonomiska sanktionerna med att stärka rustningen ännu mer.

Sverige och Ryssland inledde ungefär samtidigt respektive försvarsreformer. Vi är utklassade avseende genomförande. Japan angav nyligen att dess incidentjakt gått upp 369 gånger på tre månader för att identifiera eller avvisa ryskt flyg. Det är fyra gånger om dagen. På samma sätt har Ryssland i och kring Ukraina hållit fyra till åtta brigader i fält under snart ett års tid.

I den ryska Östersjömarinens decemberövning deltog 55 fartyg. Vi ägnar oss i stället att stympa fungerande korvetter och minskar antalet stridsflygdivisioner från fyra till tre – med så småningom 60 eller 70 stridsflygplan – samtidigt som stealthflygplanet T-50 (PAK FA) om ett par år är ute över Östersjön.

Styrkejämförelserna lyser med sin frånvaro vid politikens sammanträdesbord.

De flesta andra förslagen i de fem stegen är åtgärder för att vidmakthålla delförmågor, vilket innebär att det handlar om ett jämviktsläge. Försvarsmaktens förslag om fem steg kommer bara att minska takten i den ökade risktagningen.

Det verkar finnas två inbyggda fel i den senaste redovisningen. Märkligast är skrivningen om den militära grundutbildningen. I försvarsberedningen kom man överens om att befattningsutbildningen, förbandsutbildningskede och grundläggande krigsförbandsövning skulle kunna ske med värnpliktsförmåner.

I Försvarsmaktens svar anges den nya grundutbildningen vara kostnadsneutral i förhållande till dagens system, där soldaterna är anställda efter GMU. Här verkar det som om Försvarsmakten går bort sig. Såväl lönekostnader som rörliga kostnader borde vara billigare med värnpliktsförmåner än med lön. En uträkning visar att det nya systemet borde vara närmare 400 Milj billigare/år. Å andra sidan, är Försvarsberedningens förslag till förstärkningar inte fullständigt redovisat i underlaget. Regeringen instruerar Försvarsmakten att redovisa kostnaderna per anslag.

Försvarsmakten anger att merkostnaden är 15 miljarder kronor, men då avses bara anslaget 1.3 för anskaffning.

Kostnaderna för att realisera förslagen innebär också vidmakthållande av statusen och förbandsverksamhet inklusive personalkostnader. Någon ska ju operera dessa olika system, och dessutom kunna det bra.

Om vi ansätter 2/3 av anskaffningskostnaden för att vidmakthålla de anskaffade systemen, så måste 10 miljarder kronor tillföras kalkylen.

Dessutom tillkommer kostnader för ny personal och övningsverksamhet. En uppskattning av kostnaden lågt räknat innebär ytterligare 400 miljoner kronor per år, om alla förslagen genomförs. På de angivna 15 åren innebär det ytterligare 6 Mdr. Kostnaderna skulle då bli 31 miljarder kronor eller 2 miljarder per år för att realisera förslagen i Försvarsberedningens rapport.

” Vi har ett varaktigt och allvarligt försämrat säkerhetspolitiskt läge.

Jämför detta med de siffror som cirkulerar i medier om vad finansdepartementet kan sträcka sig till. För det är här den parlamentariska makten och svensk säkerhet överprövas av självutnämnda strateger på hög tjänstemannanivå.

Tyvärr lider försvarspolitikerna av att vi inte vill ta in det som händer i Ukraina. Det är inte bara rysk propaganda som försöker lura oss, vi är snart själva ännu bättre på att lura oss själva. Detsamma gäller den ökade militära aktiviteten i norra Europa. Med robotförsvaret i Polen under uppbyggnad de närmaste åren, så kommer spänningarna att eskalera.

Vi har ett varaktigt och allvarligt försämrat säkerhetspolitiskt läge, som med stor sannolikhet kommer att försämrats ytterligare. Sverige måste förstärka den egna försvarsförmågan för att möta mer omfattande militära operationer, precis som Riksdagen beslutade 2004. Men det gäller inte Finansdepartementet.

Johan Wiktorin är vd för underrättelseföretaget Brqthrough.

Johan.wiktorin@gmail.com

Hur försvarsbeslut blir till

Om regeringen inte litar på sin myndighet och anser att dess underlag är bristfälliga och inte kan utgöra faktagrund för politiska beslut uppstår problem. Under de båda alliansregeringarna blev just en sådan inställning alltmer tydlig och bl a manifesterad i Fredrik Reinfeldts utpekande av Försvarsmakten som särintresse.

Eva Haldén

Det mer långsiktiga beslut om försvaret som riksdagen fattar vart tredje, fjärde eller som nu vart femte år, kallades fram till 2004 för försvarsbeslut. Sedan dess har vi hört begrepp som försvarspolitiskt – eller inriktningsbeslut och det återstår att se om vi får ytterligare nyord i vår. Fler frihetsgrader än dessa har inte regeringar när det gäller processen med propositionerna.

Det som framförallt sätter ramarna är Regeringsformen, där det stadgas att ”vid beredningen av regeringsärenden ska behövliga upplysningar och yttranden inhämtas från berörda myndigheter.” Formuleringen är ett uttryck för vårt förvaltningssystem, där sakkunskapen och expertisen återfinns i våra myndigheter och inte på den politiska nivån.

Det finns även vissa tidsmässiga begränsningar för regeringen att lägga fram propositioner till riksdagen om den vill få dem behandlade under innevarande budgetår. Detta hänger samman med Riksdagsordningens beredningstvång med utskottsbehandling och sista mars är en tumregel för att bereda och fatta beslut innan sommaruppehållet.

Vad gäller inhämtandet av uppgifter i anslutning till formulerandet av propositioner inför försvarsbeslut finns några väl etablerade och regelbundet återkommande underlag, där Försvarsmakten antingen är huvudsaklig uppgiftslämnare eller en av flera. Till den sist-

nämnda kategorin hör Försvarsberedningens rapporter och till den förstnämnda de årliga budgetunderlagen och perspektivplaneringsrapporterna. Dessutom förekommer underlag av mer ad hoc-karaktär i form av mer eller mindre omfattande regeringsuppdrag.

Under processen med utarbetandet av de specifika propositionerna är det vanligt att större eller mindre textavsnitt skickas mellan Försvarsdepartementet och Försvarsmakten för inhämtande av synpunkter. Vissa delar kan också bli föremål för mer direkt diskussion vid möten i olika konstellationer.

Vad gäller utarbetande av budgetunderlag är detta något som alla statliga myndigheter gör och som regleras i en särskild förordning. De planeringsanvisningar som regeringen ger Försvarsmakten vad gäller innehåll och bredden på områden som ska belysas är ytterst omfattande. Uppdragen till Försvarsmakten innefattar inte bara rent militära avvägningar, utan också ekonomiska bedömningar och kalkyler. Regeringens styrning av Försvarsmakten är alltså starkare också i detta avseende och planeringsanvisningarnas omfattning blir särskilt stor i anslutning till ett försvarsbeslut.

Det som tas för givet i den grundlagsreglerade relationen mellan regering och myndighet är rollfördelningen, d v s att myndigheten står för kunskap och expertis. Om regeringen inte litar på sin myndighet och anser att dess underlag är bristfälliga och inte kan utgöra fakta-

Förtroendet mellan regeringen och Försvarsmakten har stärkts. Foto: Torbjörn F Gustafsson.

grund för de politiska besluten uppstår problem i processen. Under de båda alliansregeringarna blev just en sådan inställning alltmer tydlig – bl a manifesterad i dåvarande statsministerns utpekande av Försvarsmakten som särintresse och i försvarsministerns explicita uttalanden i *Dagens Industri*.

Det är ju inte första gången som relationen präglats av misstro och självklart blir denna efterhand också ömsesidig. Det instrument som regeringen har att tillgå i sådana situationer är utnämningssmakten, där den alltså kan deklarera bristande förtroende

för myndighetschefen och utnämna en ny. Att detta ännu inte har skett vad gäller överbefälhavare kan säkert ha många orsaker, som jag här väljer att inte gå in på.

Efter senaste riksdagsvalet med ny statsminister och försvarsminister tycks relationen nu i stället präglas av ömsesidigt förtroende och respekt, vilket är ytterst positivt. Det problematiska är i stället att dessa svängningar visar hur sårbar denna viktiga relation tycks vara. Med tanke på att vi talar om en relation som berör statens viktigaste funktion i termer av försvar och säkerhet, är det inte rimligt att denna ska vara så beroende av enskilda politikerns personliga inställning. Det är så långt vi kan komma från statens egna krav på saklighet i hanteringen.

En grundförutsättning för att den politiska nivån ska börja misstro de uppgifter som Försvarsmakten lämnar

i sina underlag är att dessa i grova drag utarbetas 'enskilt' av och i organisationen Försvarsmakten. Underlagen ska därefter granskas och diskuteras på den politiska nivån, men utan någon reell möjlighet att följa alla resonemang och avvägningar som lett fram till slutresultatet.

” Norges införande av en integrerad ledning är en förebild.

Ett sätt att i stor utsträckning undvika nya situationer där misstron blir dominerande vore att pröva ett integrerat arbetssätt vad gäller framtagandet av underlag, d v s att detta görs gemensamt av militära och civila tjänstemän inom ramen för en gemensam organisa-

torisk form. Här finns en förebild att tillgå liksom en idag bred erfarenhet i form av Norges införande av det som kallas integrerad ledning.

Självklart har också denna organisatoriska lösning nackdelar – det har alla – men den har en mycket stor fördel genom att den i hög grad förhindrar uppkomsten och vidmakthållandet av en relation präglad av misstro. Det enkla skälet är ju att hela processen i stället blir genomskinlig också för den politiska nivån.

Eva Haldén är fil dr och tidigare universitetslektor vid Försvarshögskolan.

Eva.Halden@fhs.se

Foto: Oleksiy Mark
/Shutterstock.com.

Fortsatt underfinansiering av försvaret?

Starkare försvar för en osäker tid kommer sannolikt att kräva mer pengar. Återigen står statsmakterna inför uppgiften att välja mellan mer pengar till försvaret eller sänkta försvarsambitioner.

Peter Nordlund

Jag påpekade tidigt i både rapporter och presentationer att försvarsbeslutet från år 2009 saknade långsiktig finansiering och att kostnadsökningarna skulle bli större än vad prolongerade anslag skulle tåla. Jag varnade också för en risk att överskatta rationaliseringsmöjligheterna.

Under försvarsbeslutsperioden har dessutom en förändring av Försvarsprisindex, FPI, genomförts från budgetåret 2012. Denna förändring har helt raderat ut de anslagshöjningar som beslutades inför år 2013 och 2014.

De underskattade kostnadsökningarna, överskattade rationaliseringsmöjligheterna och den försämrade priskompensationen har resulterat i att försvarsbeslutet från år 2009 inte är i långsiktig ekonomisk balans utan är underfinansierat med 4-6 miljarder kronor.

Men nu är ju den politiska avsikten, deklarerad av både Försvarsberedningen och i budgetpropositionen för år 2015, att successivt förstärka Försvarsmaktens anslag med 5,5 miljarder kronor över en tioårsperiod. Den alliansmotion som i nuläget gäller för år 2015 avvek endast marginellt från budgetpropositionen.

Är inte den långsiktiga underfinansieringen hanterad genom detta? Titeln på Försvarsberedningens rapport ger en fingervisning, "Försvaret av Sverige – Starkare för-

svar för en osäker tid". Den pekar på att kommande försvarsbeslut år 2015 kommer att ha högre ambition och krav på stärkt förmåga jämfört med 2009 års beslut. De 5,5 miljarder kronor, som nu ställts i utsikt, behövs i stort för att säkerhetsställa ambitionerna från försvarsbeslutet 2009.

” **Behovet är större än 5,5 miljarder kronor per år.**

De ökade ambitionerna riskerar att inte rymmas inom denna nivå. Det handlar om ytterligare miljarder för att exempelvis finansiera ytterligare JAS E och ubåtar, höjd incidentberedskap och fler kontinuerligt tjänstgörande GSS.

Nu har även Försvarsmakten i sitt underlag inför inriktningspropositionen pekat på ett behov av snabbare upptrappning av anslaget motsvarande ca 4 miljarder kronor per år fram till år 2020. Försvarsmakten indikerar också att det långsiktiga behovet är större än de 5,5 miljarder kronor som det hittills talats om.

Starkare försvar för en osäker tid kommer sannolikt att kräva mer pengar. Återigen står statsmakterna inför uppgiften att välja mellan mer pengar till försvaret eller sänkta försvarsambitioner.

Peter Nordlund är överingenjör och försvarsekonom verksam vid FOI.

peter.nordlund@foi.se

Försvarsmaktens väg till ett nytt försvarsbeslut

Under Försvarsberedningens arbete med den försvarspolitiska inriktningen intensifierades arbetet i Hökvarteret. Försvarsberedningen och dess kansli behövde en mängd underlag. Det handlade om analyser, uppgifter till särskilda funktioner samt att samordna besök och föredragningar för beredningen och dess kansli.

Johan Hansson

I juli 2012 beslutade Försvarsministern att en försvarsberedning skulle startas för att senast den 1 juni 2013 redovisa en bedömning av den säkerhetspolitiska utvecklingen. Men redan i juni 2012 uppdrogs vissa försvarsmyndigheter att redovisa sin myndighets syn i en omvärldsanalys. Under sensommaren arbetade främst Ledningsstaben

och MUST intensivt med Försvarsmaktens analys. Den redovisades den 30 augusti i ett sekretessbelagt dokument och kompletterades den 28 september med vissa fördjupningar.

Försvarsberedningen påbörjade sin kunskapsinhämtning hösten 2012 och den dåvarande chefen vid Ledningsstabens inriktningsavdelning vid Hökvarteret, generalmajor Dennis Gyllensporre (nu generallöjtnant och chef för Ledningsstaben) utsågs till militär expert.

Försvarsdepartementet beredde under hösten 2012 omvärldsanalyserna i en arbetsgrupp av tjänstemän, där även representanter från försvarsmyndigheterna deltog. Det var under denna period ett kontinuerligt flöde av frågor och redovisningar mellan arbetsgruppen och försvarsmyndigheterna.

I regeringsbeslut 7 den 4 oktober 2012 beslutades att Försvarsmakten i budgetunderlaget för 2013 bl a skulle redovisa en precisering av sin bedömning av kostnadsutvecklingen för 2008-2019. I det sexsidiga beslutet beskrevs utförligt vad man ville att Försvarsmakten skulle svara på. Uppgiften blev omfattande och krävde ett mycket genomgripande analysarbete. Resultatet redovisades och lämnades över till Regeringen den 28 februari 2013. Försvarsdepartementet inhämtade således detta underlag parallellt med Försvarsberedningens arbete.

*Sannolikt osannolikt att Peter Hultqvist får gehör för det ekonomiska tillskott försvaret reellt behöver.
Foto: Jimmy Croona, Försvarsmakten.*

I regleringsbrevet för 2013 (december 2012) gav regeringskansliet ett nytt uppdrag kopplat till det försvarspolitiska inriktningsbeslutet – en perspektivstudie skulle tas fram som en del av förberedelserna. Uppgiften omfattade att behandla frågor som bedömdes bli avgörande för nästa försvarspolitiska inriktningsbeslut. Studien skulle bland annat beakta omvärldsutveckling och teknikutvecklingen rörande till exempel obemannade luftfarkoster, informationsoperationer och robotförsvar. Redovisning skulle ske senast den 1 oktober 2013, med delredovisning i juni 2013.

Därmed inleddes ett intensivt arbete med undertecknad som projektledare för att redovisa en perspektivstudie på utsatt tid. Under sensommaren 2013 fokuserade Högkvarteret och Försvarsmaktsledningen på att dra slutsatser och slutföra perspektivstudien. Ett viktigt ingångsvärde och avstämning för perspektivstudien var Försvarsberedningens säkerhetspolitiska rapport Vägval i en globaliserad värld (Ds 2013:33) som offentliggjordes den 31 maj 2013.

Försvarsberedningen fick i juli 2013 nya anvisningar av Försvarsministern. Dess arbete skulle nu fokusera på att analysera det svenska försvaret och lämna förslag till försvarspolitisk inriktning för perioden efter 2015. Därmed kom perspektivstudien att utgöra ett underlag för Försvarsberedningens analyser av det svenska försvaret. Arbetet skulle redovisas i en andra rapport senast den 31 mars, men på grund av utvecklingen i Ukraina flyttades datumet fram till 15 maj.

Under Försvarsberedningens arbete med den försvarspolitiska inriktningen intensifierades arbetet i Högkvarteret. Försvarsberedningen och dess kansli behövde en mängd underlag. Undertecknad blev utsedd till samordnare i Högkvarteret för Försvarsmaktens underlagsframtagning. Det kom att handla om såväl analyser som att ge uppgifter till särskilda funktioner samt att samordna besök och föredragningar för beredningen och dess kansli.

När rapporten var klar genomfördes en analys av innehållet på relativt bred front i Högkvarteret. Rapporten blev central för Försvarsmaktens fortsatta underlagsarbete inför den försvarspolitiska inriktningspropositionen.

Den 19 juni 2014 fattade Regeringen (RB 12) beslut om att Försvarsmakten senast den 28 november (flyttades senare fram några veckor) skulle inkomma med under-

lag för regeringens försvarspolitiska proposition. I RB 12 uppdraget pekade Regeringen särskilt på att Försvarsmakten i sin analys ska utgå från Försvarsberedningens rapport Försvaret av Sverige – Starkare försvar för en osäker tid (Ds 2014:20).

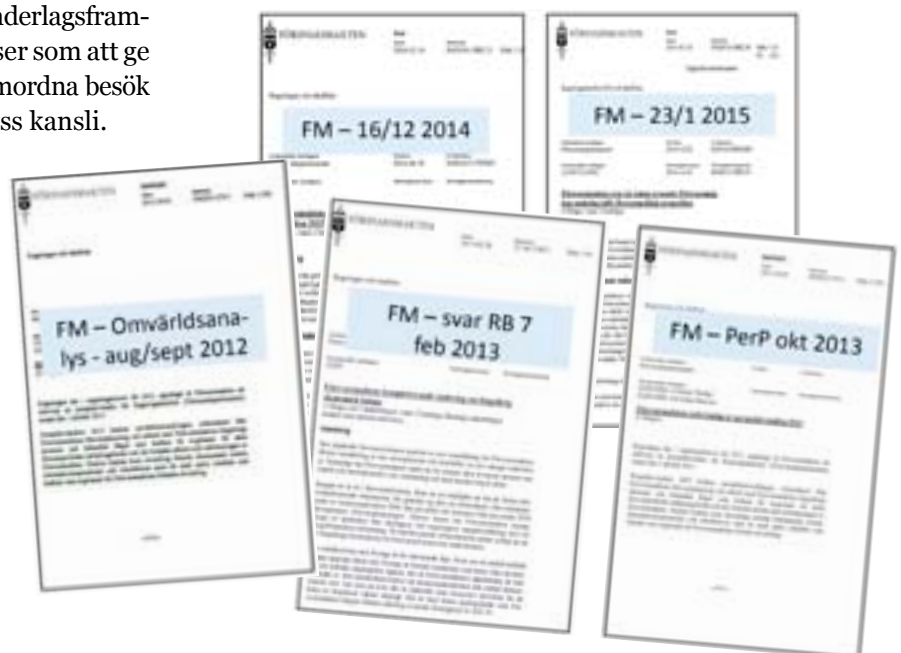
Den 27 juni gav Högkvarteret ut direktiv för hur det begärda underlaget skulle tas fram internt i Försvarsmakten. Underlagsframtagningen var mycket omfattande och skedde i flera steg. Arbetet hölls samman av Ledningsstaben men med stort stöd av övriga delar i Högkvarteret – inte minst Produktionsledningen. Under hösten 2014 genomfördes även operativa värderingar i flera steg av olika strukturer, som syftade till att pröva och värdera olika system och förmågor i en operativ kontext.

Efter överläggningar i Försvarsmaktsledningen överlämnade Överbefälhavaren Försvarsmaktens underlag till statsrådet den 16 december. Regeringen återkom redan den 22 december till Försvarsmakten med kompletterade frågor. Den 23 januari i år svarade Försvarsmakten på dessa frågor.

Det omfattande underlagsarbetet förefaller nu vara klart även om frågor fortfarande kan ställas om olika fördjupningar och förtydliganden. Men i stort har nu Försvarsmakten lämnat ifrån sig sina underlag till uppdragsgivaren inför att den försvarspolitiska inriktningspropositionen läggs på riksdagens bord i vår.

Johan Hansson är överstelöjtnant och arbetar med långsiktig militärstrategisk analys och perspektivstudier vid Högkvarteret.

libbo@live.se

Dokumentflödet har varit omfattande.
Foto: Johan Hansson, Försvarsmakten.

Ett steg bakåt, framåt eller österut?

Det svensk-finländska försvarssamarbetet är bra men det räcker inte. Foto: Kim Svensson.

Inriktningsbeslutet 2009 byggde på antagandet att Europa präglades av en så stabil säkerhetspolitisk fredsordning att Sverige inte behövde planera för försvar av den egna nationen. Inför försvarsbeslutet 2015 krävs en ny säkerhetsstrategi för solidaritetspolitiken i närområdet.

Jacob Westberg

En säkerhetsstrategi syftar till att förverkliga politiskt beslutade säkerhetspolitiska mål med hjälp av de olika former av maktmedel som en aktör disponerar. Strategin behöver även identifiera metoder för hur medlen ska användas och beakta inre och yttre miljöfaktorer som landets politiska identitet, geografiska belägenhet, potentiella motståndares och samarbetspartners resurser. I valet av metoder måste den politiska ledningen även ta ställning till om målen ska uppnås med huvudsakligen egna maktmedel eller om de ska uppnås genom samarbete med andra.

De säkerhetspolitiska mål som formulerades i 2009 års försvarsproposition präglades av ett bredare säkerhetsbegrepp, som förutom den egna statens territoriella integritet, rymmer ytterligare aspekter. Svensk säker-

hetspolitik syftade enligt propositionen ytterst till att värna om befolkningens liv och hälsa och de samhälleliga institutioner, flöden och grundläggande värderingar som behövs för att trygga människors liv och hälsa inom och utom vårt lands gränser.

De mest omedelbara säkerhetsutmaningar som identifierades i propositionen utgjordes av olika former av gränsöverskridande hot och risker sammanhörande med sönderfallande stater, icke-statliga aktörer och icke-antagonistiska hot som miljökatastrofer och pandemier. Nya mellanstatliga krig innefattande ett angrepp mot något EU-medlemsland betraktades som osannolika. För att hantera de gränsöverskridande hot som urskildes valdes en samarbetsstrategi där Sverige, tillsammans med andra stater, skulle skapa säkerhet i olika delar av världen.

Försvarsmakten gavs i linje med detta i uppgift att utveckla förmåga att ge och ta emot militär hjälp. Kalla krigets säkerhetsstrategi, neutralitetspolitiken, som starkt betonat behovet av politiskt oberoende och egen militär förmåga, hade ersatts av en ny säkerhetsstrategi, solidaritetspolitik.

Försvarsmaktens uppgifter inom ramarna för denna solidaritetsstrategi var, vid sidan av de fredstida uppgifterna, att enskilt och tillsammans med andra myndigheter, länder och organisationer försvara Sverige och främja vår säkerhet genom insatser på vårt eget territorium, i närområdet och utanför närområdet. I anslutning till detta utfärdades även den solidaritetsförklaring som meddelade att Sverige inte kommer att förhålla sig passivt om en katastrof eller ett angrepp skulle drabba ett annat EU-medlemsland eller nordiskt land.

Solidaritetspolitiken grundades på ett antal antaganden som visat sig vara felaktiga. Det mest grundläggande av dessa var att Europa präglades av en så stabil säkerhetspolitisk fredsordning att Sverige inte ens behövde planera för försvaret av den egna nationen och att landet därför kunde ha en säkerhetsstrategi som uppvisade ett stort gap mellan säkerhetspolitiska mål och medel.

Den omvärldsanalys som försvarsberedningen förra året presenterade i rapporten *Försvaret av Sverige, Starkare försvar för en osäker tid*, visar på förändringar rörande de yttre miljöfaktorer som låg till grund för det förra försvarsbeslutet. I rapporten konstateras bl a att den ryska "tröskeln för att använda militärt våld" sänkts ytterligare sedan Georgienkriget 2008 och att risken för militära angreppshot "har ökat även i vårt närområde".

I det avslutande arbetet med 2015 års försvarsbeslut står regeringen och riksdagen inför stora utmaningar. Den ökade risken för militära angreppshot innebär ett ökat krav på balans mellan mål och medel. Att spänningarna mellan Ryssland å ena sidan och USA och EU å den andra sidan ökat innebär inte att de hot och risker som sam-

manhör med det bredare säkerhetsbegreppet upphört. Landets politiska ledning måste därför utveckla en sammanhållen strategi som kan hantera både gamla och nya hot mot svensk säkerhet och svenska intressen.

Målen för svensk säkerhetspolitik, att värna om befolkningens liv och hälsa, kommer sannolikt inte att förändras i någon större utsträckning. Medlen, i termer av försvarsbudgetens storlek, kan också endast förväntas förändras marginellt. Då återstår påverkan på miljön och/eller nya metoder.

”Solidaritetspolitiken grundades på antaganden som visat sig vara felaktiga.

Ett av huvudalternativen i dagens svenska försvarsdebatt är att solidaritetspolitiken tar ett steg bakåt i riktning mot den gamla neutralitetspolitiken. Strategin syftar till att minska spänningar i närområdet, men lämnar en rad frågor öppna i fråga om Sveriges pågående samarbeten med Nato-länder och hur en oberoende försvarsförmåga ska skapas. Ett annat alt-

ernativ är att solidaritetspolitiken tar ett steg framåt och fullföljs med ett svenskt Natomedlemskap. Svensk säkerhet tryggas då genom att Sverige aktivt bidrar till bl a de baltiska staternas säkerhet i syfte att öka kostnaderna för angrepp mot dessa. Detta alternativ stöter i stället på svårigheter sammanhörande med den svenska politiska identiteten – klarar ja-sidan en folkomröstning om Nato?

Ett tredje alternativ är att solidaritetspolitiken tar ett steg österut, att Finland och Sverige ytterligare fördjupar sina delar av det nordiska försvarssamarbetet för att skapa en ökad gemensam försvarsförmåga. Denna strategi är politiskt mer gångbar och har fördelar redan på kort sikt, men Finland och Sverige kommer att behöva komplettera detta samarbete med andra former av försvarssamarbete.

Jacob Westberg är lektor vid Försvarshögskolan.

Jacob.westberg@fhs.se

Er et Nordisk forsvar troverdigt?

Fler övningar som Cold Response behövs. Foto: Niklas Englund, Försvarsmakten.

Til tross for felles utfordring i Norden har man vist felles evne til ikke å samarbeide. Det sies at en felles fiende skal føre til felleskap. Så ikke i Skandinavia. I Norge tviholder man på et stadig svakere Nato, i Sverige håper man på at det samme Nato og Finland anskaffer amerikanske jagerbombere og kryssermissilert.

Nils Naastad

Under den kalde krigen holdt man seg med tre forsvarsdoktriner i Skandinavia; Finland, Sverige og Norge hadde hver sin, til tross for den samme potensielle fiende.

I Finland tok man utgangspunkt i Vinterkrigen. De finske tapene var i overkant av 24 000. De sovjetiske er usikre, forsiktige anslag sier om lag 200 000 mann. Nikita Krutjov, hevdet i sin tid at tapene løp opp i omtrent en million. Ut i fra dette kunne man i Finland operere

med en avskrekkingsdoktrine. Man innså at man ikke kunne avvise et sovjetisk angrep, men man ville tvinge motparten til å betale en høy pris for en eventuell seier.

Poenget her er altså en kalkyle: dersom prisen for å erobre finsk territorium er høyere enn verdien av det samme territoriet, vil angrepet ikke komme. Doktrinen har allikevel et par kritiske punkt; man forutsetter at man står overfor en rasjonelt kalkulerende motpart, samtidig kan man ikke kontrollere verdien av finsk territorium. Dersom finsk evne til å påføre motparten tap er

mindre enn verdien av finsk territorium (sett med angriperens øyne!) vil avskrekkingen ikke virke.

I Sverige skaffet man seg en såkalt marginaldoktrine. Denne gikk i korthet ut på at et sovjetisk anfall mot Sverige måtte sees som et ledd i et større sovjetisk angrep mot Vesteuropa. De styrkene som kunne anvendes mot Sverige ville være relativt fåtallige og neppe av de best utstyrte. Man tryllet bort de store sovjetiske forbandene i en strategisk analyse slik at motstand fremdeles ville bli meningsfull. Finland ville avskrekke ved å selge seg dyrt, i Sverige ville man bevare meningen i forsvarssammenheng, ved å redusere angriperen til en håndterbar størrelse.

I Norge stolte man på amerikanerne. Den norske avskrekkingdoktrinen er basert på løfter om hjelp. Derfor utviklet heller ikke det norske Forsvaret nevneverdig evne til offensiv handling. Det gjaldt å gi terreng så langsomt og seigt som mulig, samtidig som man holdt havner og flyplasser åpne slik at hjelpen kunne komme inn. Dersom et angrep materialiserte seg måtte sovjeterne vite at man kom i militær konflikt med Nato og i særdeleshet USA.

Men dette var altså under den kalde krigen, hvor sovjeterne var kommunister og onde. Siden ble de jo som kjent snille og man skulle i vesten ta ut fredsdividenden. Den sikkerhetspolitiske himmelen så skyfri ut for mange. Størst var kanskje skepsisen i Finland, som har beholdt sitt vernepliktsforsvar med dets innebygde seighet. I Norge og Sverige avskaffet man imidlertid sine reserver og nøyde seg med små mobile forband som kunne bli med amerikanerne på tur. I klart språk og med åpne øyne avskaffet Norge og Sverige sine terri-

torialforsvar. Og de gjorde det såpass grundig at en reversering er vanskelig å forestille seg.

Vårt strategiske problem er basert på vår geografiske posisjon. For Nordens del snakker vi om tre små land i skyggen av en stormakt. Det nordiske strategiske problem springer ut av dette enkle; Vi ligger der vi ligger. Det gjør Russland også. Og hva skjer nå når ikke Putin fremstår som like snill lenger og fredseuforien er over?

” Vi ligger der vi ligger. Det gjør Russland også.

Til tross for felles utfordring i Norden har man til nå også vist felles evne til ikke å samarbeide. Det sies at en felles fiende skal føre til felleskap. Så ikke i Skandinavia. I Norge tviholder man på et stadig svakere Nato, i Sverige håper man på

det samme Nato. Og Finland anskaffer amerikanske jagerbombere og kryssermissiler for å kunne operere på det russiske operative dypet. EU er militært sett irrelevant, også i egne nærområder.

Kanskje kan man hevde at den svenske og norske strategiske inkompetansen fører med seg noe godt; den tvinger frem et nærmere og dypere sikkerhetssamarbeid i Norden. Kan man tenke seg et nordisk forsvar basert på en form for arbeidsdeling? Alle behøver ikke kunne alt eller disponere alle sentrale systemer. En slik spesialisering er risikofylt. Den forutsetter dyp integrasjon og politisk tillit. Og fra både finsk og norsk side vil spørsmålet være, kan man egentlig stole på svenskene, den tradisjonelle storebror?

Hvis svaret er nei, hva er da egentlig alternativet?

Nils E Naastad er Lektor, Dr Art ved universitetet i Trondheim.

Nils.naastad@plu.ntnu.no

Så in i Norden olika lösningar

Finland har ett pliktbaserat mobiliseringsförsvar. Den svenska personalförsörjningen bygger på frivillighet men försörjningen av krigsförbanden vilar i hög grad på icke anställd personal. Norge och Danmark har blandsystem med både frivillighet och plikt.

Tommy Åkesson

Foto: Jimmie Adamsson, Försvarsmakten.

De nordiska länderna har valt olika modeller för att försörja försvaret med soldater och sjömän. Finland har kvar ett utpräglat pliktbaserat mobiliseringsförsvar utan inslag av anställda soldater. Sverige är på den motsatta sidan med beslutet 2009 att införa ett i grunden helt frivilligt system.

Under överskådlig tid kommer dock svenska krigsförband att innehålla krigsplacerad personal som inte är anställd. I praktiken är även det svenska systemet en form av blandsystem. Detta tydliggjordes i och med att regeringen i december 2014 beslutade att åter möjliggöra repetitionsutbildning av pliktplacerad, ej anställd, personal för att kunna öva kompletta förband även om dessa inte är helt uppfyllda med anställd personal.

Norge och Danmark har blandsystem med både frivillighet och plikt. Det danska systemet bygger på en kortare begränsad militär pliktutbildning. Utbildningen motsvarar den svenska grundläggande militära utbildningen. Bland de värnpliktiga rekryteras personal för fortsatt utbildning och anställning i försvaret. Samtliga stridskrafter i Danmark är bemannade med anställd personal.

I Norge genomförs en längre grundutbildning med plikt vilken gör den enskilde krigsplaceringsbar. Ur denna kategori rekryteras soldater till särskilda stående förband. Organisationen består av en kombination av stående förband med anställd personal och värnpliktsförband som kan mobiliseras vid behov. Det norska hemvärnet bemannas med pliktpersonal och ca 60 % av de som fullgör värnpliktsutbildningen övergår till hemvärnets beredskapsorganisation (totalt 45 000 personer). Hemvärnet har endast bevakningsuppgifter.

Antalet operativa förband bemannade med värnpliktiga och anställda soldater är begränsat. Totalt bildar de stående förbanden och värnpliktsförbanden i arméns operativa styrkor en brigad plus vissa kringresurser. En mindre del av dessa förband är stående med anställd personal.

Norge har en selektiv värnplikt. Från 2015 är värnplikten könsneutral och de första kvinnorna bedöms kunna inkallas för plikttjänstgöring under 2016. Tidigare har värnplikten varit frivillig för kvinnor. Årligen genomför 65 000 18-åringar en obligatorisk könsneutral webbaserad möstringsenkät. Av dessa kallas 20 000 till en uttagning med fysiska och psykiska tester och 8 500

tas ut för värnpliktstjänstgöring. Under 2012 fullföljde 7 500 personer tjänstgöringen. De flesta tjänstgör 12 månader. Möjligheten finns att kalla in till repetitions-tjänstgöring.

Under värnpliktstjänstgöringen erhålls en dags-ersättning om 167 kr, boende på logement, fri kost och fri sjukvård. Efter fullgjord tjänstgöring utgår en dimmisjonsgodtgørelse om drygt 30 000 kr.

Efter värnpliktstjänstgöringen kan man söka anställning. Den sökande genomför ett intagningsprov och efter godkänt resultat tecknas ett anställningskontrakt på tre år som kan förlängas ytterligare tre år. Soldater med specialkompetens kan förlänga kontraktet upp till sammanlagt nio år. Grundlönen är 370 000 kr per år. Norge saknar ett anställt reservistsystem med tidvis tjänstgörande soldater.

De anställda soldaterna kan ansöka om stipendier under anställningen eller efter avslutad anställning. Stipendierna syftar till utbildning som förberedelse för arbete efter anställningen i försvaret. Som mest betalas 120 000 kr i stipendier dvs 40 000 per år. Stipendierna avsåts som en del av lönen.

Den norska Försvarmakten har utvecklat ett lärlingssystem där årligen över 600 ungdomar får praktik inom olika yrken efter ett inledande upplärningsskede i gymnasieskolan. Vissa genomför värnplikt och lärlingstid samtidigt. Försvarmakten har också egna utbildningar på gymnasienivå med bl a ledarskapsutbildning och garanterad lärlingsplats. Denna utbildning riktar sig till en målgrupp som är tänkt att rekryteras som officerare. Efter lärlingsutbildningen anställs ca en tredjedel i Försvarmakten.

I Norge finns tre kategorier av yrkesbefäl, fast anställda yrkesbefäl med pensionsålder 60 år, avdelningsbefäl (sergeant – löjtnant) med anställning till det år de fyller 35 och kontraktsbefäl vilka är tillfälligt anställda 1-4 år. Avdelningsbefäl kan om behov finns anställas som yrkesbefäl men i praktiken slutar denna kategori ofta i förtid. Genomsnittsåldern vid avslutad tjänst för avdelningsbefäl är så låg som 26 år.

Avdelningsbefäl erhåller en premie efter fullgjord tjänstgöring. Med tio års tjänst är den närmare en halv miljon kr och den högsta ersättningen (minst 14 års tjänst) är nästan en miljon kronor. Yrkesbefäl och kontraktsbefäl får inte någon bonus. Värnpliktigt befäl kan engageras som reservofficerare. Denna kategori är viktig inte minst för hemvärnet.

All anställd personal har lagstadgad beordringsplikt både nationellt och internationellt.

I Norge förs en diskussion om att utöka antalet stående förband och därmed antalet anställda, kanske på bekostnad av värnpliktorganisationens storlek. Detta bl a för att kunna hantera den moderna krigföringens korta förvarningstider och otydliga gråzoner före ett krigsutbrott. Hur det norska personalförsörjningssystemet ska kalibreras i framtiden återstår att se men det står nog klart att värnpliktiga tillsammans med anställd personal fortsatt kommer att utgöra grunden.

Tommy Åkesson är ämnesråd vid Försvarsdepartementet.

Tommy.akesson@regeringskansliet.se

Välkomna att söka bidrag för åtgärder som bidrar till stärkandet av Sveriges försvar och fredsbevarande åtgärder.

Berättigade att söka är frivilliga försvarsorganisationer och organisationer som verkar för stöd till samhälle och individer. Ansökningar till Källvikenstiftelsen kan göras under två perioder per år:

1 april – 1 september och 1 oktober – 1 mars.

För ansökningsformulär och mer information, se hemsidan.

*Oavsett strategival behövs militära maktmedel för att kunna uppträda inom ramen för ett brett situationsspektrum.
Foto: Mats Nyström, Combat Camera /Försvarsmakten.*

Försvarspolitik behöver en strategi

Det har talats mycket från politikernas sida om behovet av en strategi för hur de militära maktmedlen ska användas, men det har trots detta lyst med sin frånvaro. Man har inte heller preciserat hur en strategi kan användas som instrument för den politiska styrningen av Försvarsmakten.

Håkan Edström

Under det kvartssekel som passerat sedan det kalla krigets slut har svensk försvarspolitik kommit att handla om ett mer aktivt militärt uppträdande utanför rikets gränser. Under innevarande år förväntas riksdagen fatta ett nytt långsiktigt beslut om hur Sveriges militära försvar ska utvecklas de kommande åren. Med hänsyn till Rysslands allt mer aggressiva säkerhetspolitik kommer troligtvis fokus för den svenska försvarspolitik att återvända till Sverige och vårt närområde.

Sedan början av 1990-talet har samtliga politiska partier som i dag finns representerade i riksdagen vid upprepade tillfällen efterlyst strategier för i anspråktagandet

av Sveriges militära resurser. Trots att samtliga partier utom de två ytterlighetspartierna på vänster- respektive högerkanten, Vänsterpartiet och Sverigedemokraterna, som innehar eller innehaft regeringsmakten, har ingen regeringskonstellation lyckats med att presentera någon heltäckande strategi för nyttjandet av Sveriges militära maktmedel. Än mindre har man kunnat precisera hur en sådan strategi är tänkt att användas inom ramarna för den politiska styrningen av Försvarsmakten (FM).

Frågan är tudelad. Det handlar dels om vilken roll en strategi skulle kunna ha i den politiska styrningen av försvaret, dels om hur den nya strategin kan se ut nu när fokus återigen har hamnat på hemmaplan.

Åtminstone tre möjliga roller för en strategi kan identifieras. För det första skulle strategin under den politiska beslutsprocessens initieringsfas kunna ange det strategiska utrymme inom vilket Försvarsmakten har att utforma sina underlag. I det fall den politiska ledningen valt att under initieringsfasen inte presentera någon strategi skulle FM i beredningsfasen, för det andra, kunna uttrycka sina tolkningar av de politiska intentionerna i form av alternativa strategier. Om den politiska ledningen redan angett de strategiska ramarna i form av en strategi skulle FM i beredningsfasen kunna redovisa kosekvensanalyser och förslag på justeringar.

Oavsett hur strategin nyttjats i de tidigare faserna skulle strategin, för det tredje, även kunna användas under kontrollfasen. Regeringen skulle t ex kunna jämföra sin ursprungliga, men eventuellt implicita strategi, med de alternativa strategier som FM bedömer som möjliga att implementera med hänsyn till de givna strategiska förutsättningarna. Eventuella avvikelser i synsätt mellan den politiska och den militära ledningen skulle således kunna korrigeras.

Vid utformandet av en militär strategi handlar ett första dilemma om i vilken eskalations- eller konfliktnivå utgångspunkten ska tas samt hur förhållandet mellan nivåerna ska klarläggas. Oavsett i vilken nivå utgångspunkten tas, i den krigsavhållande eller i den krigsutkämpande, måste FM kunna hantera alla tilldelade uppgifter. Ett andra dilemma handlar om avvägningen mellan offensivt och defensivt uppträdande på den strategiska nivån.

En första potentiell strategi utgår från den krigsavhållande situationen och ett defensivt uppträdande. Den syftar till att få motståndaren att inse att han inte kommer att kunna nå sina mål med de medel han bedöms vara beredd att avdela – deterrence by denial. Inom ramarna för marginaldoktrinen var det denna strategi Sverige tillämpade under det kalla kriget. Strategin byggde då på ett i kvantitativt hänseende starkt svenskt militärt försvar.

En andra tänkbar strategi utgår från den krigsavhållande situationen och ett offensivt uppträdande. Tröskeeffekten för att undvika ett krig går i detta fall ut på att få motståndaren att inse att om han gör något antagonistiskt mot oss så har vi förmåga att svara med samma mynt – deterrence by retaliation. Sverige måste med denna strategi dels säkerställa att man har en an-

draslagsförmåga, dels visa att man är beredd att attackera mål som kommer att åstadkomma motståndaren omfattande skada.

En tredje möjlig strategi utgår direkt från den krigsutkämpande situationen och ett defensivt uppträdande. Den går ut på att undvika att förlora förmågan att fortsätta kriget efter det att Sverige blivit angripet. Underförstått är angreppet mot Sverige inte en isolerad företeelse utan endast en del av en större stormaktskonfrontation. Det gäller alltså att förneka motståndaren att nå ett enskilt militärt avgörande gentemot Sverige. Således bygger strategin på samma principer som tillämpas i fleet in being men omfattar samtliga försvarsgrenar.

Den fjärde och sista optionen utgörs av en offensiv strategi som utgår från den krigsutkämpande situationen. Fokus är att bryta motståndarens vilja och/eller förmåga att fortsätta kriget. Strategin går alltså ut på att framtinga ett militärt avgörande. Detta avgörande ska dessutom ske på Sveriges villkor och, i så stor utsträckning som möjligt, utanför Sveriges territorium. Mer konkret kan det

handla om att förmå den icke-angripande supermakten att involvera sig på Sveriges sida.

Idet kommande försvarsbeslutet torde politikerna ta fasta på det moderna krigets karaktär. Kvalitet och tillgänglighet kommer därför troligen att ersätta kvantitet som viktigaste fundament i den framtida strategin. Sannolikt kommer därför avskaffandet av värnplikten även framgent att förklaras med behovet av högteknologiska satsningar. Om dessa i sin tur motiveras med behov av defensiv förmåga som t ex luftvärn eller offensiv dito i form av t ex mark-, sjö- och/eller luftbaserade kryssningsrobotar kan det vara en fingervisning om den nya strategins inriktning.

Om politikerna dessutom utgår från Kaliningrad, St. Petersburg och Kola snarare än Gotland i de officiella resonemangen så är det också en indikation. Om någon månad, när det nya försvarsbeslutet förväntas fattas, kan vi ha svaret.

Eller så blir det som tidigare – ingen strategi den här gången heller.

Håkan Edström är överstelöjtnant, fil dr, och tjänstgör vid Försvarshögskolan.

Hakan.edstrom@fhs.se

” Ett dilemma handlar om avvägningen mellan offensivt och defensivt uppträdande på den strategiska nivån.

Den militära närvaron i Arktis ökar. Inte minst gäller detta marina kapaciteter. Foto: US Navy photo courtesy of Lockheed Martin by Dr Amy Sun.

Det som händer i Arktis stannar inte i Arktis

En ökning av den militära och paramilitära närvaron i Arktis är trolig till följd av mer mänsklig aktivitet samt ett ökande intresse av militärstrategiska skäl. Utvecklingen behöver inte betyda ökad kris- och konfliktrisk. Den militärstrategiska utvecklingen i Arktis kommer att växelverka med faktorer utanför regionen, skriver Niklas Granholm.

Arktis geostrategiska situation förändras. Regionens kopplingar till resten av världen tättnar alltmer. Den främsta drivkraften är klimatförändringen – dubbelt så snabb som i resten av världen. Isen smälter snabbt till havs och på land. Med det följer en lång rad effekter på andra områden. Det försämrade säkeretsklimatet i Europa påverkar också Arktis. Ekonomiska konjunkturer påverkar utfallet av utvecklingen.

Sveriges norra och nordvästra närområde förändras därmed snabbt. Svenska handlingslinjer för ett nytt Arktis behöver ta hänsyn till detta.

ARKTIS I SKÄRNINGSPUNKTEN

Den ryska flaggplanteringen på

Nordpolens havsbotten 2007 påbörjade en ny fas i Arktis. Reaktionen på Rysslands agerande blev stark. Samarbetet i Arktiska rådet utvecklades med framgång under de följande åren. Men utvecklingen går vidare. Kan Arktiska rådet möta den eller har man slagit i ett organisatoriskt glastak?

Möjligheten till transocean sjöfart genom Arktis till följd av isavsmältningen är en central förändring. Nordostpassagen, Nordvästpassagen samt en Nordpolsrutt är vad som oftast diskuteras. Investeringar i infrastruktur och tonnage behövs för att göra farlederna rimligt säkra. Kommersiella skäl styr, vilket sannolikt betyder en sprängvis och över-

raskande utveckling. Sjömätning, miljöskydd, räddningstjänst och standardisering kan då hamna på efterkälken och risker för sjöfarten uppstå.

Den ännu blygsamma men ökande sjöfarten i Arktis jämförs också med alternativen. Om dagens globala farleder skulle påverkas av bristande sjösäkerhet, kriser, öppna konflikter eller klimatförändringar kan sjöfart genom Arktis framstå som relativt mer attraktivt. Utvecklingen är svår att förutse och kan i värsta fall fungera som krisgenerator.

Stora energi- och mineralresurserna antas finnas i Arktis. Analyser av US Geological Survey (USGS) ger

att 30 procent av den globala tillgången på naturgas och 13 procent av oljan kan finnas i Arktis. Siffrorna är dock osäkra och ska ses som potentiella snarare än reella. Kuststater, andra stater och näringslivet agerar redan nu för att försäkra sig om kontrollen. Utvecklingen av den teknologi som krävs för säker utvinning, råvarupriser samt vem eller vilka som får tillträde till resurserna kommer att avgöra hur omfattande den verksamheten i Arktis blir.

Säkerhetsutvecklingen i Arktis går främst i tre olika spår. Den suveränitetshävdande politik som bedrivs för att möta de ökande mänskliga aktiviteterna i Arktis – fiske, energiutvinning, turism, sjö- och miljösäkerhet står i fokus. Återandet och uppbyggnaden av resurser för dessa uppgifter signalerar att kuststaterna definierar sina intressen och står beredda att backa upp ord med handling.

Arktis kan också komma att spela en roll i uppbyggnaden av ballistiskt

missilförsvar, ett system för att kunna skjuta ner enstaka interkontinentala robotar. Huvuddelen av systemets delkomponenter planeras bli baserade ombord på fartyg. Stater i regionen kommer inte enbart att betrakta sådana fartyg som en del av ett framtida missilförsvarssystem utan också som marin maktprojektion.

Arktis påverkar och påverkas av utvecklingar i andra delar av världen.

Regionen fortfar att spela en roll i kärnvapenavskräckningen. Det kalla krigets slut innebar minskande patruller med kärnvapenstrategiska ubåtar vid iskanten och under polarisen. Sedan några år ökar denna aktivitet åter men ligger ännu långt under tidigare nivåer. Centralt är hur operationsmönster, utformning

Livs villkoren på dessa breddgrader är utomordentligt hårda. Foto: US Navy photo courtesy of Lockheed Martin by Dr Amy Sun.

av tekniska stödsystem och andra kapaciteter fortsatt utvecklas.

NYTT LÄGE FÖR SVERIGE

En ökning av den militära och paramilitära närvaron i det nya Arktis

Fungerande logistik har avgörande betydelse för de små camperna i Arktis. Foto: US Navy photo by Mass Communications Specialist 2nd Class Joshua Davies.

Ett exempel på USA:s närvaro, Camp Nautilus, byggd för övningen Ice Exercise 2014. Foto: US Navy photo by Mass Communications Specialist 2nd Class Joshua Davies.

är trolig till följd av mer mänsklig aktivitet samt ett ökande intresse av militärstrategiska skäl. Utvecklingen behöver inte automatiskt betyda ökad kris- och konfliktrisk. Den militärstrategiska utvecklingen i Arktis kommer att växelverka med faktorer utanför regionen. Dessa samband behöver analyseras noggrannare än vad som hittills varit nödvändigt.

Som följd av att vi är på väg mot ett nytt Arktis påverkas Sveriges norra

och nordvästra närområde. Grönlands väg mot full självständighet från Danmark, Islands långsiktiga kriser samt Nordkalotten och Barents-regionen som knutpunkt för det mesta som förändras i regionen påverkar också oss.

Det som händer i Arktis stannar inte i Arktis. Regionen är inte längre isolerad – Arktis påverkar och påverkas av utvecklingar i andra delar av världen. Aktuella exempel är halveringen av oljepriset och hur

den ryska aggressionen mot Ukraina kommer att påverka samarbeten i Arktis. Hur svår blir skadan på de förtroendeskapande funktioner som byggts upp? Här finns åtskilligt att ta sig an för att vidareutveckla svenska handlingslinjer för hantering av ett framväxande nytt Arktis.

Niklas Granholm är forskningsledare vid FOI:s avdelning för försvarsanalys.

Niklas.granholm@foi.se

Har du vad som krävs?

Upplev Göteborg samtidigt som du genomför i Elfsborgsmarschen!

Internationell 2-dagars marsch i Göteborg
13-14 juni 2015

WWW.ELFSBORGSMARSCHEN.SE

Luftförsvaret i utförsbacke

Luftförsvaret nästan utan förmåga vid angrepp. Foto: Johan Brolin.

*Det är en märkligt att man från politiskt håll begränsar synfältet i i en framtidsstudie genom krav på att förslagen ska lämnas inom oförändrad ekonomisk nivå. Utredningen har därför tvingats föreslå begränsade strukturer inom ramen för territoriell integritet, skriver **Bo Waldemarsson**.*

Luftförsvarsutredningen lämnade i december sitt slutbetänkande till försvarsministern (Luftförsvarsutredningen 2040 (SOU 2014:88). Kommitténs uppdrag har varit att utreda, analysera och bedöma helheten av och behoven inom luftförsvaret efter 2040.

Utredningen har använt sig av en förmågebaserad arbetsmetod där man arbetat sig fram från ett antal insatsmiljöer och konfliktnivåer via scenarier, funktioner och förmågealternativ, via militärstrategisk inriktning och operativa idéer till att presentera sex luftstridskraftsstrukturer.

Detta gör redovisningen svårsmält då det blir ett otal kombinationer och alternativ med en flora av beteckningar som är svår att överblicka.

I slutändan underkänner man tre av strukturerna då de inte befinns vara effektiva eller ändamålsenliga. Därefter konstaterar man att ingen av de tre kvarvarande strukturerna ryms inom en oförändrad ekonomisk nivå när det gäller att möta ett väpnat angrepp.

BEGRÄNSAD FÖRMÅGA

På grund av den märkliga men inte förvånande politiska styrningen av en framtidsstudie, att förslagen ska

lämnas inom oförändrad ekonomisk nivå, tvingas utredningen att föreslå begränsade strukturer inom ramen för territoriell integritet. Det vill säga Sverige ska endast kunna iaktta omvärlden och avvisa kränkningar men knappast ha någon förmåga om vi blir angripna.

Det är en frestande men farlig väg man föreslår.

Man påpekar dock att från en sådan struktur kan man bygga upp förmågan mot väpnat angrepp, men att det tar 10-15 år efter beslut innan man nått dit. Läger man till detta den tid det tar för politikerna att inse eller erkänna att ett hot uppstått och bli mogna att fatta ett uppbyggnadsbeslut så uppnår luftförsvaret inte erforderlig förmåga förrän 20-25 år efter hotet uppstått.

Och under den tiden har knappast omvärlden stått stilla. Det är en frestande men farlig väg man föreslår.

BRED GENOMLYSNING

Utredningens stora förtjänst är att man genomlyser 15 olika områden som bedöms vara väsentliga för de svenska luftstridskrafterna samt att man föreslår ett antal prioriteringar i två nivåer på åtgärder som bör vidtas när ekonomin så medger samt att man också betonar vikten av en säker och tillräcklig satsning på FoU.

Betänkandet innehåller många avsnitt med redovisningar och överväganden som är av intresse som ett uppslagsverk.

Bo Waldemarsson är generalmajor i flygvapnet och Andre styresman i Kungl Krigsvetenskapsakademien.

bowald@telia.com

EU saknar en strategi för att möta Putin

*När Ryssland vänder sig bort från europeiska normer och principer, blir frågan till EU-länderna själva desto mer central: vad styr egentligen EU:s vägval? Den unika paletten av verktyg besitter EU redan. Men en strategi gentemot Ryssland måste i första hand baseras på de grundläggande värderingar och vitala intressen som faktiskt är centrala för unionen, skriver **Anna Wieslander**.*

Att EU lyckats införa och skärpa sanktioner mot Ryssland med anledning av Ukraina är en framgång och en test för enigheten som unionen har klarat – på kort sikt. Frågan är vad som händer i det längre perspektivet.

Sanktionerna kan inte kompensera för bristen på strategi i EU:s relation till Ryssland.

DIALOG VS AVSKRÄCKNING

Under början av 2015 har stridigheterna i östra Ukraina eskalerat. De ryska separatisterna är på offen-

siven. Den 12 februari slöts ånyo en bräcklig vapenvila mellan parterna. Samtidigt består den ryska annekteringen av Krim.

EU-ländernas ledare har hittills varit ense om att hålla fast vid sanktionerna och skärpa dem om nödvändigt. Det har skett i flertalet steg. Samtidigt finns en spänning mellan medlemsländerna både vad gäller sanktionerna och hur Ryssland ska hanteras på lång sikt.

Rådets ordförande Donald Tusk och den Höge Representanten

Federica Mogherini representerar olika riktningar i EU i synen på Ryssland. Symptomatiskt var när Tusk i en kommentar till de eskalerande stridigheterna i Ukraina i januari gick ut och twittrade: "Time to step up our policy based on cold facts, not illusions." Veckan före hade en promemoria läckt från Mogherini. I denna föreslog hon att sanktionerna skulle kompletteras med "en mer proaktiv hållning" kring olika samarbetsmöjligheter – en mix av piska och morötter.

Det långsiktigt positiva resultatet av mötet mellan Putin, Merkel och Hollande verkar mycket avlägset. Foto: Lazarenko Mykola /ITAR-TASS Photo /Corbis.

Analys och debatt

Mogherini fokuserar på vägar för dialog. Tusks huvudspår är att skicka tydliga budskap till Moskva för att avskräcka Putin från att fortsätta ställa till problem.

DIVERGERANDE SYN PÅ RYSSLAND

Inställningen till Ryssland i EU har försämrats på senare år men varierar utifrån geografisk närhet, handels- och energiberoende, historiska band och politiskt styre.

Medan 78 procent av svenskarna är negativt inställda till Ryssland, är motsvarande siffra bland grekerna 29 procent (Transatlantic Trends 2014). Greklands nya regering, med Syriza och premiärminister Alexis Tsipras i spetsen, har tidigare visat en positiv attityd till Ryssland. Tsipras anser att EU "skjuter sig i foten" genom att införa sanktioner mot Ryssland. Partiets inställning har väckt frågan om Grekland kommer att använda sitt veto för stärkta sanktioner mot Ryssland.

EU har sedan början av mars 2014 beslutat om tre olika paket av sanktioner – riktat mot personer i Ukraina, import/export till Krim och mot Ryssland (personer och sektorer). Paketet löper i grunden på ettårsbasis.

Vilka faktorer var avgörande för den framgången? Först och främst Angela Merkels ledarskap. Utan Merkels påtryckningar i olika huvudstäder hade sanktionerna inte nått sin nuvarande nivå. Även om Tyskland traditionellt värnar europeiska avtal och internationell rätt, mot vilken Ryssland så uppenbart bröt vid annekteringen av Krim, har Tysklands särskilda relation med Ryssland, den så kallade Ostpolitik, legat i vågskålen för dialog kring, snarare än markering mot, Rysslands agerande.

Efter lönlösa förhandlingar att få Putin att ändra planerna på en "folkomröstning" på Krim, övergav

Tyskland under våren 2014 den gamla politiken. Merkel hade uppenbart tröttnat på Putins lögn. För Tyskland är omställningen stor och den nya rollen gentemot Ryssland har ännu inte satt sig. I det strategiska perspektivet återstår att se om Tyskland håller fast vid sin nya, hårdare linje.

Vidare bidrog den tragiska kraschen av plan MH17 i Donetsk i Ukraina den 17 juli 2014, sannolikt nedskjutet av proryska separatisters luftvärn, till kraftsamling. 298 passagerare dog. När Ryssland där efter fortsatte att förse separatisterna med vapen och praktiskt stöd var måttet rågat för EU-länderna, som den 31 juli tog steget att besluta om de verkansfulla sektor-sanktionerna.

Ytterligare en faktor som har spelat in är att USA och EU varit eniga om behovet av ekonomiska sanktioner som verktyg för att hantera Ryssland. USA drabbas mindre ekonomiskt och har därför haft lättare att gå i bräsch, vilket varit användbart som påtryckningsmedel för att få samtliga EU-länder ombord.

Mot bakgrund av att samtliga beslut inom utrikespolitiken kräver enighet bland medlemsländerna är sanktionspaketet en framgång för EU som utrikespolitisk aktör. Förlängning av paketet och utökning vid behov kommer att vara svåra stötestenar när paketets ettåriga löptider går ut.

VÄGEN FRAMÅT

Korten kommer att behöva synas. Hur ska utvecklingen på marken i Ukraina tolkas i förhållande till Minsk II-avtalet? Vilken vikt ska läggas vid ryska utfästelser? Har sanktionerna gett någon effekt eller nått vägs ände?

För att EU ska kunna fortsätta agera med enighet externt, krävs intern sammanhållning. Den ut-

manas från flera håll. Den ekonomiska krisen 2008 skapade spänningar mellan nord och syd vilka kvarstår. Greklands ekonomiska problem och potentiella utträde ur eurozonen riskerar att få en dominoeffekt på länder som Italien och Spanien. En annan utmaning ligger i det politiska ledarskapet. Balansen mellan de stora länderna har rubbats då premiärminister David Cameron tappat kraft utifrån hotet om ett EU-utträde och president François Hollande dras med stora inrikespolitiska problem. Angela Merkel har motvilligt tagit på sig ledartröjan. Och Vladimir Putin söker att så splitt inom unionen med hjälp av propaganda och politiskt allierande med såväl högerextremister som antiamerikanska vänstergrupperingar.

Georgien-krisen kastar långa skuggor än idag. Efter bara några månader återgick EU och Nato till "business as usual" med Ryssland. Det är rimligt att anta att en tydligare och hårdare linje gentemot Ryssland hade kunnat bidra till att förhindra sönderfallet av den europeiska säkerhetsordningen.

När Ryssland vänder sig bort från europeiska normer och principer, blir frågan till EU-länderna själva desto mer central: vad styr egentligen EU:s vägval? Den unika paletten av verktyg besitter EU redan. Men en strategi gentemot Ryssland måste i första hand baseras på de grundläggande värderingar och vitala intressen som faktiskt är centrala för unionen. Där har EU en akut hemläxa att göra.

Anna Wieslander är stf direktör vid Utrikespolitiska Institutet.

Anna.wieslander@ui.se

*Finland har fortfarande en stor armé baserad på allmän värnplikt.
Foto: Finlands Försvarsmakt.*

Natodebatten i Finland

*En djupare analys av Natos interna tillstånd eller skissering av eventuella operativa uppgifter som alliansmedlem har inte berörts. Gamla förlegade föreställningar om Nato lever kvar. Motståndet mot Nato finner man på traditionellt håll och motiven är ofta ideologiska, skriver **Stefan Forss**.*

Någon seriös substansdebatt om Nato har inte förts i Finland och tidpunkten för en sådan debatt och eventuella beslut har alltid varit fel.

På ett år har opinionerna i Finland svängt. Anhängarnas antal har ökat med nära tio procent, samtidigt som motståndarnas antal krympt i mot-

svarande grad. Den senaste mätningen som publicerades i början av februari 2015 gav som resultat: 26 procent för medlemskap, 32 procent osäkra och 43 procent emot. Överraskande jämt fält.

Samlingspartiet och Svenska folkpartiet är för Natomedlemskap,

Centern, Socialdemokraterna och Vänsterpartiet klart emot. De övriga kanske verkar sväva mer på målet.

Flera av Finlands tidigare kommandörer (ÖB) förordar Natomedlemskap, men motståndare finns också, t ex general Gustav Häggglund.

Officerskårens majoritet vill ha Finland in i Nato.

Diskussionen har tyvärr förts enbart på ett politiskt plan. En djupare analys av Natos interna tillstånd eller skissering av eventuella operativa uppgifter som alliansmedlem har inte berörts. Gamla förlegade föreställningar om Nato lever kvar.

Motståndet mot Nato finner man på traditionellt håll och motiven är ofta ideologiska. Antipatier mot USA spelar en viktig roll. Natos bombningskampanj mot Serbien under Kosovokriget var för många omskakande, liksom också Irak-kriget.

KONSEKVENT MEN STELBENT

Under tövädret efter murens fall började den finska politiska eliten se Natomedlemskap som en reell möjlighet, t o m hos den svurna neutralisten utrikesminister Paavo Väyrynen. Försvarsminister Elisabeth Rehn var klart positiv.

Den försiktige president Koivisto lade fast den linje som alltjämt råder. Hans efterträdare Martti Ahtisaari gjorde inga avsteg och försatte den chans till anslutning

som då faktiskt förelåg. Som enda finländska president har han dock senare förespråkat finländskt Nato-medlemskap. Tarja Halonen bombade som president igen Nato-dörren helt. Hennes presidentperioder präglades av fatala säkerhetspolitiska felbedömningar.

Finlands nuvarande president Sauli Niinistö har trots sin samlingspartistiska bakgrund haft starka förbehåll visavi Nato. Sommaren 2014 ansåg han att det var utmärkt att kunna ha ena foten i Nato och den andra foten i alliansfriheten. Vid behov kunde man välja sida snabbt. Han fick dock skarp kritik; Finlands rådande läge är utsatt.

Inför valet 2006 – Niinistö förlorade då knappt mot Halonen – poängterade han det nya, europeiska Natos natur, kanske för att mjuka upp finländarnas attityd till försvarsalliansen. Något av detta har han ännu kvar. I slutet av januari i år föreslog han att EU skulle börja bygga upp ett försvar mot hybridkrigföring.

Nato är trots högtravande retorik kanske mer splittrat än någonsin

och fattade beslut omsätts till verklighet med frustrerande tröghet. Vid säkerhetskonferensen i München blottades de djupa interna motsättningarna. Det europeiska Nato är rätt fallfärdigt.

UTREDNINGARNAS FUTILITET

Efter att dr Tomas Ries gjorde sin banbrytande Natoutredning vid finska FHS 1999 har en lång rad rapporter och böcker utkommit. Kvaliteten och motiven har varierat. En seriös utredning om Natomedlemskapets verkningar för Finland gjordes av ambassadör Antti Sierla för utrikesministeriets räkning 2007, men ledde ingen vart. Det senaste debattinlägget är docent Markku Salomaas bok Puhutaan Natosta (Man talar om Nato), som utkom i februari 2015. Yrkanden om nya offentliga utredningar kan närmast ses som politiska undanmanövrer för att uppskjuta beslut.

Stefan Forss är professor och tidigare docent vid finska Försvarshögskolan.

l.stefan.forss@gmail.com

Nederländerna levererar 100 begagnade Leopardstridsvagnar till Finland 2015-2019. Foto: Finlands Försvarsmakt.

F 18 Hornet utgör stommen i Finlands luftförsvar. Foto: Finlands Försvarsmakt.

Jihadister – hot mot vår säkerhet

*Det är ingen tvekan om att det krävs åtgärder av olika slag för att förebygga terroråd och förhindra att fler ansluter sig till Mellanösterns terrorgrupper. Samtidigt är Sverige på efterkälken, runt om i Europa har debatten kommit längre, men också det politiska beslutsfattandet och lagstiftningen, skriver **Lars Adaktusson**.*

I egenskap av Europaparlamentariker för Kristdemokraterna har jag försökt att aktualisera en av vårt samhälles stora utmaningar – den våldsbejakande extremismen och dess effekter för Europa och Sverige. Idag tvingas vi rikta speciellt fokus mot det växande problemet med återvändande jihadister. Det vill

säga de medborgare i Europa som väljer att ansluta sig till hårdföra extrema organisationer som Islamiska staten, och efter en tid återvänder till sina europeiska hemländer. Och nu både med en radikaliserad syn på islam och med direkta erfarenheter av terrorhandlingar.

Den islamistiska extremismen är inte längre någon annans angelägenhet – den är vår och hela den fria världens angelägenhet.

SVERIGE LIGGER EFTER

Europeiska säkerhetstjänster har en längre tid pekat ut just återvändande jihadister som det största

hotet mot allas vår säkerhet. Enligt svenska Säkerhetspolisen kan uppemot 300 personer ha lämnat vårt land för att ansluta sig till IS eller andra terrorgrupper.

Ett 80-tal har återvänt och finns just nu i Sverige – vissa av dem med såväl vilja som förmåga att begå terrorhandlingar. Trots detta är det först på senare tid – under det senaste året och efter terror-dåden i Paris som vi i Sverige tagit till oss den här problematiken.

Det är ingen tvekan om att det krävs åtgärder av olika slag för att förebygga terrordåd och förhindra att fler ansluter sig till Mellan-österns terrorgrupper. Samtidigt är Sverige på efterkälken, runt om i Europa har debatten kommit längre, men också det politiska beslutsfattandet och lagstiftningen.

I Danmark övervägs möjligheten att åtala de som ansluter sig till IS för landsförräderi. I Norge riskerar personer som ansluter sig till terror-

grupper numera sex års fängelse. I Belgien har sociala myndigheter rätt att dra in beviljade bidrag till återvändande islamister.

I Tyskland och Nederländerna kan passen dras in. I Storbritannien kan såväl pass som medborgarskap återkallas. Den brittiska regeringen framhåller att medborgarskap innebär rättigheter, men också skyldigheter.

Personer som ansluter sig till en terrororganisation uppfyller inte sina skyldigheter. De gör ett medvetet val som står i strid mot samhällets grundläggande värderingar om demokrati och människovärde.

SKÄRPTA ÅTGÄRDER KRÄVS

För svensk del finns lärdomar att hämta ur egna erfarenheter, men också från våra europeiska grannar. Utredningen som regeringen nyligen tillsatt för att se över möjligheterna till skärpt lagstiftning är ett viktigt steg.

Vänstra bilden: Islamitisk extremism är inte längre bara andras problem. Foto: ISIS via AFP.

Högra bilden: Propagandan ska ge ett intryck av oövervinnerlighet. Foto: From USNI News, undated photo of ISIS.

Skärpt lagstiftning och förebyggande sociala insatser måste kompletteras med åtgärder som syftar till att försvåra själva genomförandet av jihadresor.

Det bör ske genom ökat polissamarbete och effektivare informationsutbyte inom EU. Det bör ske genom att de passageraruppgifter som idag lagras hos flygbolagen görs tillgängliga för polis och säkerhetstjänster via europeisk lagstiftning (European Passenger Name Record). Men det kan också ske genom att temporärt beslagta pass och återkalla medborgarskap för dubbla medborgare.

Se över möjligheterna till skärpt lagstiftning.

Detta är långtgående åtgärder och innan beslut fattas kring detta krävs ytterligare utredning för att belysa de juridiska konsekvenserna och överensstämmelsen med internationella konventioner. Samtidigt vore det oklokt att utesluta åtgärder som fungerar i andra delar av Europa.

Men det sämsta av alla alternativ är att bara luta sig tillbaka. Att inte göra någonting.

Lars Adaktusson är Europaparlamentariker för Kristdemokraterna.

Lars.adaktusson@ep.europa.eu

Foto: Tomas Boström.

Personalvård på hög nivå

Sverige är det enda land i världen som har fältartister, och försvarets fältartisters medlemmar består av många av de bästa professionella musiker- och underhållare Sverige har att erbjuda, skriver Mia Löfgren.

Det hela började under beredskapsåren då bl a Ulla Billquist, Alice Babs och Charlie Norman uppträdde för soldaterna ute i fält. Under de här åren förstod både Försvarmakten och artisterna hur meningsfulla dessa möten var. Från början genomfördes endast nationella uppdrag för att sedan även innefatta internationell tjänst under femtiotalet.

1953 bildades Försvarets Fältartistkår och 1956 Försvarets Fältartistförening. Vi räknar vår historia från det sistnämnda.

Sverige är det enda land i världen som har fältartister, och försvarets fältartisters medlemmar består av många av de bästa professionella musiker- och underhållare Sverige har att erbjuda. Vi är utbildade i en militär struktur där bland annat media, sjukvårds- och samtalsträning

ingår. Vi övar på olika tekniker som kan vara till hjälp i händelse av en stridssituation så att vi ska kunna ta hand om varandra. Kvällstjänsten består av underhållning med olika teman.

PYSVENTIL AV EMOTIONER

Jag har funderat över varför jag brinner så ofantligt för denna verksamhet och svaret är enkelt. Jag får utöva min profession under ibland mycket oroliga omständigheter och kan med min vokala förmåga bidra till att den enskilde soldaten får möjlighet att tänka på något annat. En pysventil av emotioner.

Men det är inte bara själva sång-ögonblicket som är av värde för mig utan det är de samtal som sker före, efter och mellan spelningarna som är extra betydelsefulla. Samtalen mellan oss och soldaterna. Jag kan inte räkna alla lättade hjärtan och

tacksamma blickar jag mottagit över vår existens och den viktiga funktion vi fyller. ”Personalvård på hög nivå” har någon sagt. Några har t o m kallat oss för själavårdare.

Vår verksamhet gör mig stolt och titeln Fältartist bär jag med den största hedern.

Fältartisterna bär på ett unikt arv som gör att vi finns, vi kan och vi är beredda, och vår målbild är att ”där Sveriges soldater och sjömän verkar, där verkar även Fältartister”. Nationellt och internationellt. Vi önskar att all personal inom Försvarmakten får denna personalvård, var de än må vara. I luften, på land eller till havs.

Mia Löfgren är ordförande för Försvarets Fältartister.

mia.lofgren@faltartisterna.se

Krigets villkor och det civila försvaret

*Ett effektivt civilt försvar för vår tid kräver ett starkt politiskt ledarskap som tydligt klargör villkoren och förmår att engagera hela samhället, skriver **Jonas Hallbom**.*

Sedan en tid tillbaka har Sverige insett behovet av ett starkare nationellt försvar. Olyckligtvis har det säkerhetspolitiska läget gjort det tydligt att utvecklingen i vår omvärld går åt fel håll och att den utveckling vi hoppades på efter murens fall inte har infriats. I den försvarspolitiska debatten får vi dock inte glömma att Sveriges försvarsförmåga består av både militärt och civilt försvar.

Det civila försvaret som byggdes upp enligt kalla krigets invasionsförsvar var ett toppstyrt system som närmast kunde liknas vid ett parallellt samhälle. Detta system är idag avvecklat. Nuvarande system utgår från krisberedskapssystemet, och innebär att den aktör som har verksamhetsansvar under normala förhållanden också ska ha det vid en kris eller krig.

Utgångspunkten i samhällets normala strukturer och ansvarsförhållanden för onekligen tankarna till de gamla idéerna om det totala kriget som uppkom under industrialismens framväxt. Då, liksom nu är hela samhällets förmåga att

bidra till krigsinsatsen en avgörande faktor för utgången. Det är dock inte önskvärt att återupprätta det gamla systemet. Dels skulle kostnaderna bli mycket omfattande, dels är det svårt att vidmakthålla effektiva parallella strukturer i dagens avreglerade och dynamiska samhälle.

Vår försvarsförmåga har en militär och civil dimension.

Vår tids övergång till ett civilt försvar med utgångspunkt i samhällets normala ansvarsförhållanden är därför sannolikt korrekt utifrån nutida förutsättningar.

TYDLIGHET OCH LEDARSKAP

Ett effektivt civilt försvar utifrån rådande förhållanden kräver dock ett starkt politiskt ledarskap som tydligt klargör villkoren och förmår att engagera hela samhället. Här kvarstår ett arbete. Exempelvis fastställer försvarsberedningens

rapport att målen för vårt civila försvar är att inför och under höjd beredskap samt under krig värna befolkningen, säkerställa de viktigaste samhällsfunktionerna samt bidra till Försvarsmaktens förmåga att möta ett väpnat angrepp.

Dessa mål kan verka rimliga, men försvarsberedningen svarar inte på en av de mest grundläggande frågorna; ska det civila försvaret prioritera skyddet av befolkning och samhällsfunktioner eller bidra till Försvarsmaktens förmåga att försvara riket? Dessa mål kommer snabbt att bli motstridiga när resurserna inte räcker till båda delar. Precis som i alla förändringsprocesser måste grundförutsättningarna redas ut och klargöras.

Vår förmåga att bemöta yttre hot är en grundläggande politisk fråga som historien kräver att vi hanterar tydligt och handfast.

Jonas Hallbom är beredskaps-samordnare och stf stabschef i Blekinge län.

jonas.hallbom@lansstyrelsen.se

Skrota Försvarsberedningen

I regeringens utrikesdeklaration den 11 februari slog Margot Wallström fast:

”Sverige kommer inte att förhålla sig passivt om en katastrof eller angrepp skulle drabba ett annat EU-medlemsland eller nordiskt land. Vi förväntar oss att dessa länder agerar på samma sätt om Sverige drabbas. Vårt land ska därför kunna ge och ta emot stöd såväl civilt som militärt.”

Så har det låtit i utrikesdeklarationen sedan solidaritetsförklaringen – den nya säkerhetsdoktrinen – antogs av riksdagen i juni 2009. Ett problem med doktrinen är att den är ensidig, ett annat är att Sverige saknar förmågor att backa upp orden med och ett tredje rör de facto-medlemskapet i Nato. Det sistnämnda gör att Sverige i händelse av elände kommer att skrivas in i planeringsanvisningarna som medlem men sakna medlemskapets säkerhetsgaranti.

Riksrevisionen konstaterade för sin del i en rapport förra året (RiR 2014:8) att Försvarsmakten inte har fått politiskt besked om hur man ska förhålla sig till solidaritetsförklaringen.

Vi-hoppas-på-det-bästa-doktrinen dök först upp i Försvarsberedningens rapport Försvar i användning 2008 (Ds 2008:9), där den avhandlades på några få sidor. I stället för att saken först utreddes bytte Sverige säkerhetsdoktrin efter en politisk förhandling i slutet rum. Och när förhandlingen var färdig var riksdagsbeslutet bara en ren formsak.

Solidaritetsförklaringens tillkomst är ett exempel på hur Försvarsberedningen fungerar. Därmed är den också ett exempel på att Försvarsberedningen borde avskaffas.

Det faktum att beredningen inte fungerar som ett välklingande instrument i försvarspolitikens understryks av avskaffandet av det nationella försvaret till förmån för en ensidig satsning på insats i långt-bort-i-stan och den politiska oförmågan att lägga om kurs i ett sedan flera år tillbaka försämrat säkerhetspolitiskt läge. Först fem i tolv – och särskilt efter Putins angrepp på Ukraina – har det utfärdats en ny marschorder med fokus på hemmaplan.

Försvarsberedningen har en särställning i försvarspolitikens genom att den spelar så många roller i policycirkeln. Den utvärderar den förda försvars- och säkerhetspolitiken, sätter agendan, utformar politiken och

fungerar – när enighet råder – som faktisk beslutsfattare. Det är alltför många roller.

Ett annat sätt att beskriva problemet är att beredningen ska vara ett medel att uppnå politiskt samförstånd. Det betyder att i stället för att man utreder och lägger förslag blir det förhandling om godtagbar hot- eller riskbild, liksom om vilken politik som Sverige ska föra. I den förhandlingen ingår dessutom både Försvarsmakten och beredningens sekretariat.

I en enkät som jag gjorde med Försvarsberedningens politiska tillsatta medlemmar (beklagligtvis svarade inte riksdagsledamöterna Hultqvist, Oskarsson och Ahlin) förra året, var probleminsikten inte påfallande. Bara en av ledamöterna gav beredningen underkänt som instrument i försvars- och säkerhetspolitiken.

Att så var fallet understryker också att beredningen bör skrotas. Det finns alternativ. En god början är en span på hur andra länder gör.

Claes Arvidsson är författare, mångårig ledarskribent och redaktör på SvD-bloggen Säkerhetsrådet.

ca@claesarvidsson.se

KALLELSE TILL ÅRSSTÄMMA

AFF fyller detta år 125 år.

Allmänna försvarsföreningens
årsstämma äger rum tisdagen den
12 maj kl. 16.00 i Regionbibliotek
Östergötlands hörsal, Östgötagatan 5,
Linköping.

Stämmohandlingar kommer att läggas
ut på vår hemsida (www.aff.a.se)

Efter stämman talar Försvarsminister
Peter Hultqvist.

Välkommen!

FÖR FRED, FRIHET, FRAMTID

allmänna försvarsföreningen, aff, är en ideell förening som är fristående från myndigheter och politiska partier. aaf:s ändamål är att aktivt delta i den säkerhets- och försvarspolitiska debatten genom föredrag, diskussioner och seminarier i syfte att främja Sveriges förmåga att möta såväl militära som andra former av samhällshot.

allmänna försvarsföreningen ger ut tidskriften Vårt Försvar.

VI KOMPROMISSAR INTE!

Nammo har som mål att så långt som möjligt eliminera miljö- och arbetsmiljörisker. Vi strävar efter en giftfri arbetsmiljö, både för våra medarbetare och för våra soldater. Därför är vår ammunition 100% blyfri och förstör inte grundvattnet eller utsätter soldaterna för skadliga blygaser.

Nammo

SECURING THE FUTURE